

Πρόγραμμα Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών

**ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ
& ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΣΕ ΠΟΙΟΥΣ ΑΠΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ.....	3
2. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	3
3. ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ - ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ	4
4. ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	4
5. ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΠΩΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ	6
6. ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ	9
7. ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ.....	11
8. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ.....	16
9. ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ	20
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	23
Οδηγίες για την εκπόνηση των εργασιών	
ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ	25

**Επιμέλεια: Αλέξης Κόκκος, Επιστημονικός Υπεύθυνος
του προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών**

ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΟΔΗΓΟΣ ΣΠΟΥΔΩΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΣΕ ΠΟΙΟΥΣ ΑΠΕΥΘΥΝΕΤΑΙ ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Απευθύνεται σε όσους από τους εκπαιδευτές Σ.Ε.Κ., που είναι ενταγμένοι στο μητρώο Α του ΕΚΕΠΙΣ, είναι πτυχιούχοι ΑΕΙ-ΤΕΙ. Σε όσους από αυτούς, εκτός από εκπαιδευτές θεωρητικής κατάρτισης, είναι και εκπαιδευτές πρακτικής άσκησης ή/και εκπαιδευτές βασικών δεξιοτήτων στη χρήση πληροφορικής, προτείνονται για μελέτη ορισμένα επιπλέον τμήματα του διδακτικού υλικού (βλ. σημείο 6 παρακάτω).

2. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το πρόγραμμα έχει ως **γενικό σκοπό** να προσφέρει εφόδια ώστε όσοι το παρακολουθήσουν να μπορούν να ασκούν περισσότερο αποτελεσματικά και δημιουργικά το έργο τους ως εκπαιδευτές ενηλίκων στο πεδίο της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης.

Οι **ειδικοί εκπαιδευτικοί στόχοι** του προγράμματος είναι όσοι το παρακολουθήσουν να είναι σε θέση:

- Να γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευομένων, καθώς και τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες αυτοί μαθαίνουν αποτελεσματικά, ώστε να σχετίζονται μαζί τους ανάλογα.
- Να γνωρίζουν τις διάφορες εκπαιδευτικές τεχνικές, ιδίως εκείνες που προωθούν την ενεργητική συμμετοχή των εκπαιδευομένων, και να μπορούν να τις συνδυάζουν και να τις εφαρμόζουν εύστοχα.
- Να γνωρίζουν και να μπορούν να εφαρμόζουν τη μεθοδολογία σχεδιασμού των διδακτικών εννοιών.
- Να γνωρίζουν τους κανόνες που διέπουν τη δυναμική της εκπαιδευόμενης ομάδας και να μπορούν να τη συντονίζουν και να την εμπυχώνουν αποτελεσματικά.
- Να συμβάλλουν στην επαγγελματική ένταξη και ανάπτυξη των εκπαιδευομένων.
- Να συμβάλλουν στην ενδυνάμωση των εκπαιδευομένων που απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό, καθώς και στις εκπαιδευτικές διεργασίες που σχετίζονται με την ευαισθητοποίηση στο ζήτημα της ισότητας των φύλων.
- Να γνωρίζουν τις διαστάσεις του σύγχρονου ρόλου του εκπαιδευτή ενηλίκων και να επανεξετάζουν και βελτιώνουν αδιάκοπα τις διάφορες πλευρές της εκπαιδευτικής τους πρακτικής.
- Να συμβάλλουν στην ανάπτυξη κλίματος μάθησης που να χαρακτηρίζεται από ευαισθησία στις ανάγκες των εκπαιδευομένων, ουσιώδη επικοινωνία, συνεργατικότητα, ειλικρίνεια, εμπιστοσύνη και αμοιβαίο σεβασμό.

3. ΠΟΙΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΕΣ - ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ

Εκπαιδευτές-σύμβουλοι των εκπαιδευομένων εκπαιδευτών σε αυτό το πρόγραμμα είναι 243 άτομα που επιλέχθηκαν για αυτό το ρόλο από το ΕΚΕΠΙΣ και που από το Φεβρουάριο έως τον Ιούνιο 2003 παρακολούθησαν το ίδιο ακριβώς πρόγραμμα, έχοντας με τη σειρά τους ως εκπαιδευτές-συμβούλους τους τα μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής που διαμόρφωσε το πρόγραμμα στο πλαίσιο της υλοποίησης του έργου «Ανάπτυξη μεθοδολογίας και διδακτικού υλικού για την εκπαίδευση εκπαιδευτών». Οι 243 αυτοί εκπαιδευτές-σύμβουλοι μελέτησαν το ίδιο διδακτικό υλικό που θα μελετήσετε και εσείς, εκπόνησαν τρεις εργασίες, παρουσίασαν Μικροδιδασκαλίες* για τις οποίες αξιολογήθηκαν και, γενικά, συμμετείχαν σε όλες τις διαδικασίες του προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών από απόσταση. Με αυτό τον τρόπο κατανόησαν σε βάθος, μέσα από την πράξη και έχοντας βιώσει πρώτα οι ίδιοι το ρόλο του εκπαιδευόμενου εκπαιδευτή, τις απαιτήσεις αυτού του προγράμματος με στόχο να μπορούν στη συνέχεια να υποστηρίξουν με επιτυχία τους εκπαιδευόμενους εκπαιδευτές.

4. ΠΡΟΔΙΑΓΡΑΦΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Το πρόγραμμα ακολουθεί το *ολοκληρωμένο μοντέλο της εκπαίδευσης από απόσταση* που προτείνουν ορισμένοι από τους πιο βασικούς μελετητές της εκπαίδευσης από απόσταση. Το μοντέλο αυτό έχει υιοθετηθεί από το βρετανικό Open University και από το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο και διέπεται από τις ακόλουθες γενικές **προδιαγραφές**:

- Η μάθηση συντελείται κυρίως μέσα από την κατ' ιδίαν μελέτη διδακτικού υλικού, ειδικά διαμορφωμένου για τις ανάγκες της εκπαίδευσης από απόσταση.
- Το διδακτικό υλικό βρίσκεται σε σχέση αλληλεπίδρασης με τους εκπαιδευόμενους. Τους παρέχει εναύσματα για σκέψη και εμπέδωση, πολλαπλές πηγές μάθησης, δυνατότητες για μάθηση μέσω της πράξης (απάντηση σε ερωτήματα, εκπόνηση ασκήσεων), καθώς και ολοκληρωμένη ανατροφοδότηση στις ασκήσεις που εκπονούν.
- Οι εκπαιδευόμενοι υποβοηθούνται συστηματικά για να μελετούν. Αυτό γίνεται από κατάλληλα διαμορφωμένα στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού, από αναλυτικές οδηγίες μελέτης και χρονοδιάγραμμα σπουδών.
- Ιδιαίτερα σημαντική είναι η λειτουργία των *εκπαιδευτών-συμβούλων*. Βρίσκονται σε στενή επαφή με τους εκπαιδευόμενους (κυρίως μέσω επικοινωνίας με e-mail ή/και τηλέφωνο, αλλά και μέσω σεμιναριακών συναντήσεων). Συμβουλεύουν επιστημονικά τους εκπαιδευόμενους, τους βοηθούν να αξιοποιούν αποτελεσματικά το διδακτικό υλικό, τους εμπυχώνουν στη μαθησιακή προσπάθειά τους. Επίσης οι εκπαιδευτές-σύμβουλοι αξιολογούν (με κοινά κριτήρια) και σχολιάζουν αναλυτικά τις εργασίες που τους αποστέλλουν οι εκπαιδευόμενοι. Συνάγεται, ότι ο ρόλος του διδάσκοντος στην εκπαίδευση από απόσταση διαφέρει από εκείνον της «πρόσωπο με πρόσωπο» εκπαίδευσης. Αυτό συμβολίζεται με την έννοια «*εκπαιδευτής-σύμβουλος*», που έχει επικρατήσει να χρησιμοποιείται στη διεθνή πρακτική, για να επισημάνει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ασκούντος διδακτικό έργο στην εκπαίδευση από απόσταση.
- Το εκπαιδευτικό υλικό, οι μορφές επικοινωνίας εκπαιδευτών-εκπαιδευομένων, καθώς και η όλη λειτουργία ενός προγράμματος εκπαίδευσης από απόσταση είναι προσαρμοσμένα στις εκπαιδευτικές ανάγκες και στις ιδιαιτερότητες του πληθυσμού-στόχου στον οποίο απευθύνεται.

* Ως «Μικροδιδασκαλία» νοείται η παρουσίαση δείγματος διδασκαλίας, λ.χ. 20'. Μικροδιδασκαλίες πραγματοποιούνται στο πλαίσιο του παρόντος προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών κατά τη δεύτερη, τρίτη και τέταρτη εκπαιδευτική συνάντηση (βλ. παρακάτω, σημείο β). Έχουν τη μορφή προσομοίωσης, δηλαδή ο αξιολογούμενος έχει το ρόλο του εκπαιδευτή και οι άλλοι συνεκπαιδευόμενοι του το ρόλο των εκπαιδευομένων.

Με βάση τις παραπάνω γενικές προδιαγραφές, το πρόγραμμα «Εκπαίδευση Εκπαιδευτών» προσέλαβε την εξής **διάρθρωση**:

- Κάθε εκπαιδευόμενος μελετά σταδιακά και κατ' ιδίαν το έντυπο διδακτικό υλικό, με βάση συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα (231 ώρες μελέτης). Σύμφωνα με τις διεθνείς προδιαγραφές, σπουδαστές, απόφοιτοι Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, όπως είναι οι εκπαιδευτές θεωρητικής κατάρτισης, χρειάζονται κατά μέσο όρο μία περίπου ώρα για να μελετήσουν τρεις σελίδες διδακτικό υλικό εκπαίδευσης από απόσταση (συμπεριλαμβάνονται οι επαναλήψεις, οι εργασίες κ.α.), συνεπώς απαιτούνται 231 ώρες για τις περίπου 700 σελίδες του υποχρεωτικού υλικού.
- Το έντυπο διδακτικό υλικό έχει αναπτυχθεί σύμφωνα με τις προδιαγραφές της εκπαίδευσης από απόσταση, ώστε να επιτρέπει σε κάθε εκπαιδευόμενο να μαθαίνει αποτελεσματικά μελετώντας το (βλ. αναλυτικά στην «Εισαγωγή» του διδακτικού υλικού που λάβατε).
- Κάθε εκπαιδευόμενος λαμβάνει τον παρόντα «**Οδηγό Σπουδών**», που περιέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες για την παρακολούθηση του προγράμματος και που αποτελεί *βασικό κείμενο*, στο οποίο είναι σκόπιμο να ανατρέχουν συχνά οι εκπαιδευόμενοι.
- Το έντυπο διδακτικό υλικό **συμπληρώνεται** από: α) Δύο εκπαιδευτικές βιντεοκασέτες, που περιέχουν παραδείγματα εκπαιδευτικών πρακτικών. β) Ένα αλληλεπιδραστικό CD-ROM, που περιέχει κείμενα για περαιτέρω μελέτη, δυνατότητα για ανάλυση του περιεχομένου των κειμένων αυτών, δυνατότητα για διερεύνηση εννοιών, καθώς και διερεύνηση του έργου βασικών μελετητών, μεθοδολογικές οδηγίες, βιβλιογραφικούς οδηγούς κ.ά. Το CD-ROM επιλέχθηκε να αποτελέσει *προαιρετικό* διδακτικό υλικό, γιατί αρκετοί εκπαιδευτές δεν έχουν εξοικείωση με τη σύγχρονη εκπαιδευτική τεχνολογία, συνεπώς θα κινδύνευαν να μην τύχουν ίδιου επιπέδου εκπαίδευσης με τους άλλους. Το πρόγραμμα εντούτοις προτείνει μια σειρά μέτρων και κινήτρων, καθώς και υποστηρικτικών ενεργειών, ώστε να υποκινηθούν όλοι οι εκπαιδευτές να αποκτήσουν αυτή την πρόσβαση.
- Κάθε εκπαιδευόμενος μετέχει, στη διάρκεια του προγράμματος, σε **ομάδα εκπαιδευομένων** (έως 20 ατόμων) η οποία συντονίζεται από έναν εκπαιδευτή-σύμβουλο. Αυτός λειτουργεί ως επιστημονικός και εκπαιδευτικός σύμβουλος των εκπαιδευομένων.
- Κάθε εκπαιδευόμενος ενθαρρύνεται να **επικοινωνεί με τον εκπαιδευτή-σύμβουλο** (με e-mail ή/και τηλεφωνικά ή/και με fax) και υποστηρίζεται από αυτόν. Είναι δυνατές και πρόσωπο με πρόσωπο ατομικές συναντήσεις των εκπαιδευομένων με αυτόν. Επίσης ενθαρρύνεται η μεταξύ των εκπαιδευομένων επικοινωνία (ο εκπαιδευτής-σύμβουλος ενθαρρύνει τη μεταξύ τους ανταλλαγή απόψεων και εμπειριών). Με αυτούς τους τρόπους αναπτύσσεται η αλληλεπίδραση εκπαιδευτών-εκπαιδευομένων, η οποία αποτελεί συστατικό στοιχείο της εκπαίδευσης από απόσταση.
- Η αλληλεπίδραση αυτή κορυφώνεται με τις προβλεπόμενες τέσσερις «πρόσωπο με πρόσωπο» **εκπαιδευτικές συναντήσεις** εκπαιδευτή-συμβούλου και εκπαιδευομένων. Στις συναντήσεις αυτές γίνεται εμπέδωση και εφαρμογή όσων μελετήθηκαν, επίλυση αποριών, ανάπτυξη μεθοδολογιών, παρουσίαση παραδειγμάτων κ.ά. **Η συμμετοχή στις εκπαιδευτικές συναντήσεις είναι υποχρεωτική.** Οι απουσίες δεν είναι δυνατόν να υπερβούν τις 16 ώρες συνολικά, και για τις 4 εκπαιδευτικές συναντήσεις. Στην τέταρτη συνάντηση, στην οποία πραγματοποιείται αξιολόγηση των μικροδιδασκαλιών των εκπαιδευομένων δεν επιτρέπεται η απουσία του εκπαιδευόμενου. Σε περίπτωση κωλύματος συμμετοχής ορισμένων από τους εκπαιδευόμενους για λόγους ανωτέρας βίας, όπως αυτοί αποδεικνύονται με επίσημα έγγραφα, πραγματοποιείται και 5η εκπαιδευτική συνάντηση, για τους δικαιολογημένα απόντες της 4ης.
- Κάθε εκπαιδευόμενος εκπονεί, στη διάρκεια του προγράμματος που συμμετέχει, **τρεις γραπτές εργασίες** και τις αποστέλλει στον εκπαιδευτή-σύμβουλο. Αυτός απαντά γραπτά στον εκπαιδευόμενο, παρέχοντάς του *ανατροφοδότηση* για κάθε εργασία (δηλαδή του αποστέλλει κάθε φορά μια-δυο σελίδες, στις οποίες περιέχεται σχολιασμός της εργασίας, επισή-

μανση των λαθών και ελλείψεων, αλλά και των θετικών σημείων, συμβουλές και πηγές για βελτίωση της πορείας του). Στη διεθνή και ελληνική πρακτική της εκπαίδευσης από απόσταση έχει διαπιστωθεί ότι η εκπόνηση των γραπτών εργασιών και ο σχολιασμός τους από τον εκπαιδευτή-σύμβουλο όχι μόνο βοηθάει σημαντικά τους εκπαιδευόμενους να εμπεδώσουν την ύλη, αλλά και ενεργοποιεί το ενδιαφέρον τους για το πρόγραμμα.

- Η **αξιολόγηση** των εκπαιδευομένων εκπαιδευτών γίνεται (σύμφωνα με την επικρατούσα σήμερα τάση στη διεθνή πρακτική) όχι τόσο με βάση τις θεωρητικές γνώσεις – που είχαν ή απέκτησαν από το πρόγραμμα – , όσο με βάση *την ικανότητά τους να εφαρμόζουν αυτές τις γνώσεις στην εκπαιδευτική πράξη*. Συνεπώς, βασικό στοιχείο της αξιολόγησης είναι οι **Μικροδιδασκαλίες 20´** που θα παρουσιάσουν οι εκπαιδευόμενοι εκπαιδευτές στη διάρκεια των εκπαιδευτικών συναντήσεων, καθώς και οι **γραπτές εργασίες**, που δείχνουν ότι εμπέδωσαν όσα μελέτησαν και μπορούν να τα εφαρμόσουν αποτελεσματικά (βλ. παρακάτω στο σημείο 7, καθώς και στο Παράρτημα , όπου παρουσιάζονται οδηγίες για την εκπόνηση των γραπτών εργασιών).

Όπως λοιπόν διαπιστώνετε, διαβάζοντας τον «Οδηγό Σπουδών», το πρόγραμμα στο οποίο συμμετέχετε είναι απαιτητικό, ακριβώς λόγω της μεγάλης ευθύνης που συνεπάγεται το έργο του σύγχρονου εκπαιδευτή ενηλίκων στο πεδίο της επαγγελματικής κατάρτισης. Είναι προφανές ότι η εκπόνηση εργασιών, όπως και η παρουσίαση Μικροδιδασκαλιών από την πλευρά σας, δεν έχει χαρακτήρα «εξετάσεων», αλλά αποτελεί διαδικασία ανάπτυξης της τεχνογνωσίας σας και της αυτογνωσίας σας ως εκπαιδευτών. Αποτελεί δηλαδή διαδικασία μέσα από την οποία θα μπορέσετε και εσείς και οι εκπαιδευτές-σύμβουλοί σας να βεβαιωθείτε ότι έχετε όλες τις δυνατότητες για να ασκήσετε το κρίσιμο έργο του εκπαιδευτή ενηλίκων στο πεδίο της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης.

Θα χρειαστεί λοιπόν να καταβάλετε αρκετό κόπο και να αφιερώσετε αρκετό χρόνο τους προσεχείς έξι μήνες (περίπου 10 ώρες κάθε εβδομάδα), προκειμένου να συμμετάσχετε ενεργητικά στο πρόγραμμα. Ελπίζουμε και ευχόμαστε να μπορέσετε να κάνετε αυτή την προσωπική αυτοδέσμευση και αυτοοργάνωση, παρ' όλες τις πολλές άλλες δραστηριότητες που πιθανότατα έχετε.

Ασφαλώς, το χρονοδιάγραμμα μελέτης που θα βρείτε στον «Οδηγό Σπουδών» (σημείο 6) είναι ενδεικτικό. Σε εσάς εναπόκειται να καθορίσετε τον ακριβή ρυθμό της μελέτης σας. Ωστόσο, είναι γενικά διαπιστωμένο από την εμπειρία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ότι η κατά το δυνατόν τήρηση του χρονοδιαγράμματος αποτελεί παράγοντα που βοηθάει τα μέγιστα τους εκπαιδευόμενους, δεδομένου ότι το χρονοδιάγραμμα στέλνει μηνύματα για τη βαρύτητα και τις απαιτήσεις κάθε κεφαλαίου και προειδοποιεί για το χρόνο μελέτης που θα χρειαστεί. Από την άλλη, τα μικρά χρονικά περιθώρια που υπάρχουν επιβάλλουν *την αυστηρή τήρηση του χρονοδιαγράμματος σε ό,τι αφορά την αποστολή των εργασιών από εσάς, αλλά και τον έγκαιρο σχολιασμό τους από τους εκπαιδευτές-συμβούλους σας*.

5. ΠΟΙΟ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΠΩΣ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙΤΑΙ

Το διδακτικό υλικό αποτελείται από την **Εισαγωγή**, τα παρακάτω **δώδεκα κεφάλαια**, καθώς και από **δύο βιντεοταινίες**:

1. «Κοινωνικο-οικονομικές και πολιτισμικές διαστάσεις της εκπαίδευσης ενηλίκων».
2. «Θεωρίες μάθησης και μάθηση ενηλίκων»
3. «Χαρακτηριστικά των ενηλίκων εκπαιδευομένων και προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης»
4. «Η εναρκτήρια συνάντηση»

5. «Εκπαιδευτικές τεχνικές». Το κεφάλαιο συνοδεύεται από τη βιντεοταινία 1, διάρκειας 3 ωρών, που περιέχει αποσπάσματα από μικροδιδασκαλίες και διδασκαλίες. Επίσης, συνοδεύεται από το Παράρτημα Α («Εκπαιδευτικές τεχνικές ανά Θεματικό Πεδίο»), που αναφέρεται στη μεθοδολογία εξειδικευμένης εφαρμογής των διαφόρων εκπαιδευτικών τεχνικών στα διάφορα Θεματικά Πεδία της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης. Τέλος, συνοδεύεται από το Παράρτημα Β («Εκπαιδευτικές Τεχνικές για τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες»), που αναφέρεται στη μεθοδολογία εξειδικευμένης εφαρμογής των διαφόρων εκπαιδευτικών τεχνικών στο πλαίσιο της εκπαίδευσης/κατάρτισης κοινωνικών ομάδων που απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό.
6. «Εκπαιδευτικά μέσα και εκπαιδευτικός χώρος». Η βιντεοταινία 1 συνοδεύει και αυτό το κεφάλαιο.
7. «Σχεδιασμός διδακτικής ενότητας».
8. «Η πρακτική άσκηση».
9. «Ο ρόλος του εκπαιδευτή στη σύνδεση της κατάρτισης με την απασχόληση».
10. «Αξιοποιώντας την ομάδα στην εκπαίδευση». Το κεφάλαιο αυτό περιέχει ζητήματα δυναμικής της ομάδας, καθώς και ζητήματα επικοινωνίας και συμβουλευτικής στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Επίσης περιέχει αναφορές στο ζήτημα της εκπαιδευτικής αντιμετώπισης των δύο φύλων. Συνοδεύεται από τη βιντεοταινία 2, διάρκειας 2 ωρών, που περιέχει αποσπάσματα (μορφή ντοκιμαντέρ) από σεμινάριο με αντικείμενο την επικοινωνία.
11. «Αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου».
12. «Ο ρόλος του 'νέου' εκπαιδευτή ενηλίκων».

Το έντυπο διδακτικό υλικό συνοδεύεται από «Βιβλιογραφικό Οδηγό».

Το υλικό αυτό **συμπληρώνεται** από αποσπάσματα από τα βιβλία:

- «Η εκπαίδευση ενηλίκων», του Α. Rogers, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα, 1999.
- «Πρακτικός οδηγός του εκπαιδευτή», των D. Noyé και J. Piveteau, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα, 2002 (2η έκδ.).
- «Η επιβίωση στις ομάδες» του Τ. Douglas, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997.

Τα αποσπάσματα αυτά από τα τρία βιβλία συνδέονται άρρηκτα με διάφορα κεφάλαια του διδακτικού υλικού (με την ένδειξη «Παράλληλο Διάβασμα»). Η μελέτη των κεφαλαίων συνεπάγεται και τη μελέτη των αποσπασμάτων αυτών.

Σημειώνονται τα εξής σε ό,τι αφορά τις **προδιαγραφές χρήσης του υλικού** από τους εκπαιδευόμενους εκπαιδευτές θεωρητικής κατάρτισης:

1. Είναι **απαραίτητο να μελετηθούν από όλους τα παρακάτω κεφάλαια (ή μέρη κεφαλαίων)** δεδομένου ότι η ύλη αυτή είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με την εκπόνηση των Εργασιών I, II, III, καθώς και το σχεδιασμό και την παρουσίαση της Μικροδιδασκαλίας 15' και της Μικροδιδασκαλίας 20' :
 - Η Εισαγωγή.
 - Από το κεφάλαιο 1 η ενότητα 1 και η υποενότητα 3.3.
 - Το κεφάλαιο 3.
 - Από το κεφάλαιο 4 οι ενότητες 1-3, 6-8.
 - Το κεφάλαιο 5.

- Από το Παράρτημα Α του κεφαλαίου 5 μία μόνο Ενότητα (την επιλέγετε εσείς, για να προσι-
διάζει στις απαιτήσεις ενός Θεματικού Πεδίου στο οποίο δραστηριοποιείστε). Το 3ο θέμα της
Εργασίας II θα σχετίζεται με αυτή την Ενότητα που θα επιλέξετε.
 - Από το Παράρτημα Β του κεφαλαίου 5 μία μόνο Ενότητα (όποια επιθυμείτε) προκειμένου να
εξοικειωθείτε με την εκπαίδευση των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων. Το 3ο θέμα της Εργα-
σίας II θα σχετίζεται και με αυτή την Ενότητα.
 - Το κεφάλαιο 6 (εκτός των σελίδων 27-31).
 - Το κεφάλαιο 7.
 - Το κεφάλαιο 9.
 - Από το κεφάλαιο 10 οι ενότητες 1-6, 10-11.
 - Το κεφάλαιο 11.
 - Το κεφάλαιο 12.
 - Επίσης είναι απαραίτητο να μελετηθούν από όλους με προσοχή τα κείμενα με την ένδειξη
«Παράλληλο Διάβασμα» στα οποία παραπέμπουν τα ανωτέρω κεφάλαια ή μέρη κεφαλαίων.
2. Οι εκπαιδευτές θεωρητικής κατάρτισης που είναι και εκπαιδευτές βασικών δεξιοτήτων στη
χρήση πληροφορικής είναι απαραίτητο να μελετήσουν και την Ενότητα «Εκπαιδευτικές
Τεχνικές στο Θεματικό Πεδίο 'Πληροφορική'», που βρίσκεται στο Παράρτημα Α του κεφα-
λαίου 5. Επίσης μελετούν και τις σελίδες 27-31 του κεφαλαίου 6. Στην Εργασία II θα τους
ζητηθεί να γράψουν ένα ειδικό τμήμα της που θα σχετίζεται με τα δύο αυτά κείμενα.
 3. Οι εκπαιδευτές θεωρητικής κατάρτισης που είναι και εκπαιδευτές πρακτικής άσκησης
μελετούν υποχρεωτικά και το κεφάλαιο 8. Στην Εργασία II θα τους ζητηθεί να γράψουν ένα
ειδικό τμήμα της που σχετίζεται με το κεφάλαιο αυτό.

*Η μελέτη του υπόλοιπου μέρους του διδακτικού υλικού είναι προαιρετική, ωστόσο ασφαλώς
προσδίδει περισσότερο βάθος στη μελέτη των προαναφερθέντων κεφαλαίων.*

*Το υλικό περιέχει μια σειρά από στοιχεία που αποσκοπούν να ενεργοποιήσουν το ενδιαφέ-
ρον σας και να σας διευκολύνουν στην «εξ αποστάσεως» μελέτη σας (ασκήσεις, προσδοκώ-
μενα αποτελέσματα, συνόψεις, κείμενα για περαιτέρω μελέτη κλπ). Μπορείτε να διαβάσετε
στην Εισαγωγή του διδακτικού υλικού οδηγίες που αποσκοπούν να καταστήσουν τον τρόπο
που θα χρησιμοποιήσετε το υλικό αποτελεσματικό και δημιουργικό.*

Η εκπαιδευτική λειτουργία των δύο βιντεοταινιών είναι η ακόλουθη. Όταν οι εκπαιδευόμενοι
μελετούν τα κεφάλαια 5-6 και 10, παρακολουθούν αντίστοιχα στις βιντεοταινίες 1 και 2 στιγ-
μιότυπα που σχετίζονται με τα μελετώμενα ζητήματα. Μέσα από οδηγίες που περιέχονται σε
ασκήσεις των κεφαλαίων αυτών, οι εκπαιδευόμενοι αναλύουν τα στιγμιότυπα και τα συσχετί-
ζουν με το περιεχόμενο των κεφαλαίων, με προσδοκώμενο αποτέλεσμα την εμπάθυνση και
εμπέδωση όσων μελετούν.

Το CD-ROM που μελετάται (προαιρετικά) συνοδευτικά προς το έντυπο και οπτικοακουστικό
διδακτικό υλικό περιέχει: α) υπερκείμενα (hypertext) β) ολόκληρο το υλικό των 12 κεφαλαίων
και των Παραρτημάτων τους γ) βιβλιογραφικό οδηγό δ) συνδέσεις με βάσεις δεδομένων ε)
δυνατότητα αναζήτησης λέξεων-κλειδιών και θεμάτων.

Στόχος και λειτουργία των «Κειμένων για περαιτέρω μελέτη»

Στο τέλος κάθε Κεφαλαίου του διδακτικού υλικού, κάτω από τον τίτλο «Κείμενα για περαιτέρω μελέτη», ο συγγραφέας ξεχωρίζει από τη βιβλιογραφία και σας προτείνει ορισμένα βασικά μέρη βιβλίων ή άλλα κείμενα που μπορούν να σας χρησιμεύσουν για περαιτέρω ανάπτυξη του προβληματισμού σας. Είναι ευνόητο ότι η μελέτη αυτών των κειμένων είναι προαιρετική.

Για να σας διευκολύνουμε ως προς την πρόσβαση σε αυτά τα κείμενα για περαιτέρω μελέτη, όλα ανεξαιρέτως:

- Είτε περιέχονται στα τρία βιβλία (Rogers, Douglas, Noyé-Piveteau) που συνοδεύουν το διδακτικό υλικό (και επίσης περιέχονται και στο CD-ROM).
- Είτε περιέχονται μόνο στο CD-ROM.

6. ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΕΝΕΡΓΕΙΩΝ

[Κάθε ΚΕΚ συγκεκριμενοποιεί το παρακάτω χρονοδιάγραμμα σε πραγματικούς χρόνους αφού λάβει υπόψη τις αργίες κλπ.]

Οι 24 εβδομάδες που αναφέρονται στον παρακάτω Πίνακα είναι όλες εβδομάδες εργασίμες.

Α/Α ΕΒΔΟΜΑ-ΔΩΝ	ΜΕΛΕΤΗ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ	ΤΗΛΕΦΩΝΗΜΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ ΣΕ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥΣ	ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗ
1	Παραλαβή υλικού από τους εκπαιδευόμενους		Τέλος 1ης εβδ. (αφού πρώτα ο εκπαιδευτής έχει αποστείλει επιτολή γνωριμίας)	
2	Εισαγωγή Από το κεφ. 1 η ενότητα 1 και η υποενότητα 3	1η: Τέλος 2ης εβδομάδας **		
3	Κεφάλαιο 3			
4	Κεφάλαιο 4 (ενότητες 1-3, 6-8)			
5	Κεφάλαιο 5 (ενότητες 1 - 3)		Μέσα στην 5η εβδομάδα	
6	Κεφάλαιο 5 (ενότητες 4.1 - 4.8)			
7	Εκπόνηση Εργασίας Ι			Αποστολή Εργασίας Ι
8	Υπόλοιπο κεφάλαιο 5 (πλην των παραρτημάτων Α&Β)			
9	Προετοιμασία της Μικροδιδασκαλίας 15' που θα παρουσιαστεί στη 2η Εκπ. Συνάντηση	2η: Τέλος 9ης εβδομάδας **		
10	Μια ενότητα από το Παράρτ. Α* του κεφ. 5 και μια ενότητα από το Παράρτ. Β του κεφ. 5			

11	Κεφάλαιο 6			
12	Κεφάλαιο 7			
13	Κεφάλαιο 8: μόνο για όσους είναι εκπαιδευτές αποκλειστικά (ή και) πρακτικής άσκησης			
14	Εκπόνηση Εργασίας II		Μέσα στην 14η εβδομάδα	Αποστολή Εργασίας II
15	Κεφάλαιο 9			
16	Κεφάλαιο 10 (ενότητες 1 - 3)	3η: Τέλος 16ης εβδομάδας **		
17	Κεφάλαιο 10 (ενότητες 4 - 6)			
18	Κεφάλαιο 10 (ενότητες 10 - 11)			
19	Κεφάλαιο 11			
20	Εκπόνηση Εργασίας III		Μέσα στην 20η εβδομάδα	
21	Εκπόνηση Εργασίας III			Αποστολή Εργασίας II
22	Κεφάλαιο 12			
23	Ανακεφαλαίωση και προετοιμασία Μικροδιδασκαλίας 20'			
24	Ανακεφαλαίωση και προετοιμασία Μικροδιδασκαλίας 20'	4η: Τέλος 24ης εβδομάδας **		

* Οι εκπαιδευτές που διδάσκουν μόνο στο πεδίο «Πληροφορική» μελετούν, από το Παράρτημα Α, μόνο την Ενότητα που αφορά την Πληροφορική. Οι εκπαιδευτές που διδάσκουν όχι μόνο στο πεδίο «Πληροφορική» αλλά και σε ένα ακόμα ή περισσότερα άλλα πεδία, μελετούν τόσο την προαναφερθείσα Ενότητα όσο και μια ακόμα (της αρεσκείας τους).

** Όσοι εκπαιδευτές-σύμβουλοι τυχόν αναλάβουν δύο Τμήματα, κάνουν τις εκπαιδευτικές συναντήσεις με το δεύτερο Τμήμα τα Σαββατοκύριακα που βρίσκονται αντίστοιχα μια εβδομάδα μετά τις ημερομηνίες Συναντήσεων που αναφέρονται στον παραπάνω πίνακα.

7. ΓΡΑΠΤΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ

Οι 3 εργασίες έχουν υποχρεωτικό χαρακτήρα και συνδέονται με την αξιολόγηση των εκπαιδευομένων (Βλ. σημείο 9 του Οδηγού). Βαθμολογούνται από τον Εκπαιδευτή – Σύμβουλο με την κλίμακα:

4=πολύ ικανοποιητική, 3=ικανοποιητική, 2=μέτρια, 1=μη ικανοποιητική.

Κάθε εργασία αποστέλλεται από τον εκπαιδευόμενο στον εκπαιδευτή- σύμβουλο με όποιο μέσο συμφωνηθεί μεταξύ τους (e-mail, ταχυδρομείο, fax κλπ).

Οι ημερομηνίες αποστολής είναι το τέλος των εβδομάδων που αναφέρονται για κάθε Εργασία στον παραπάνω Πίνακα. Παράταση μπορεί να δοθεί (μόνο μετά από συνεννόηση του εκπαιδευόμενου με τον εκπαιδευτή-σύμβουλο) έως μία εβδομάδα.

Ο εκπαιδευτής-σύμβουλος είναι απαραίτητο να στέλνει τα σχόλιά του για κάθε εργασία το αργότερο μέσα σε 10 ημέρες (περιλαμβανομένων των αργιών) από την ημέρα αποστολής κάθε εργασίας. Ως ημέρα αποστολής θεωρείται εκείνη που αναγράφεται, ανάλογα με τον τρόπο αποστολής, στο e-mail ή στο fax ή στον ταχυδρομικό φάκελο. Μαζί με τα σχόλιά του είναι χρήσιμο να στέλνει και μια επιστολή (η ίδια προς όλους) ενημερωτικού χαρακτήρα.

Κάθε εργασία είναι προτιμότερο να έχει πληκτρολογημένη μορφή, μπορεί όμως να έχει και χειρόγραφη μορφή, αρκεί να είναι ευανάγνωστη.

Κάθε εκπαιδευόμενος διατηρεί στο αρχείο του αντίγραφο των εργασιών που αποστέλλει.

Είναι ιδιαίτερα σκόπιμο να αξιοποιείτε τις «Οδηγίες για την εκπόνηση των εργασιών» που βρίσκονται στο Παράρτημα του παρόντος Οδηγού.

Θέματα Εργασιών

ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ Ι

Τα θέματα αυτά ταυτίζονται με τρεις ασκήσεις που περιέχονται στο κεφάλαιο 5 του διδακτικού υλικού.

Κεφάλαιο 5 - Άσκηση 13

Δείτε τη μικροδιδασκαλία 3 της βιντεοταινίας 1. Πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του ίδιου προγράμματος όπου έγιναν και οι μικροδιδασκαλίες 1 και 2. Στη συγκεκριμένη περίπτωση στόχοι της 25/λεπτης παρουσίασης είναι: Να αποκτήσουν οι εκπαιδευόμενοι γνώσεις για τα διάφορα είδη των επιταγών και, κυρίως, να αποκτήσουν την ικανότητα να διακρίνουν μεταξύ τους τα είδη αυτά και να ελέγχουν τα στοιχεία κάθε επιταγής, ώστε να εκτελούν αλάνθαστα τις σχετικές συναλλαγές με τους πελάτες. [Στο Παράρτημα 2 του κεφαλαίου 5 μπορείτε να δείτε τα έντυπα που μοίρασε η εκπαιδευτρια στους συμμετέχοντες].

Γράψτε τη γνώμη σας για το αν η συγκεκριμένη εκπαιδευτρια επιλέγει και συνδυάζει με κατάλληλο τρόπο τις εκπαιδευτικές τεχνικές, ώστε να πετύχει αυτούς τους στόχους. Χρησιμοποιήστε όσο χώρο χρειάζεστε για να γράψετε τις απαντήσεις.

Κεφάλαιο 5 - Άσκηση 31

Δείτε στη βιντεοταινία 1 τη μικροδιδασκαλία 3. Με βάση όσα μελετήσατε έως εδώ στο κεφάλαιο 5, απαντήστε στις παρακάτω ερωτήσεις. [Θα βοηθηθείτε, εάν παρατηρείτε όχι μόνο την εκπαιδύτρια, αλλά και τις αντιδράσεις των συμμετεχόντων]. Χρησιμοποιήστε όσο χώρο χρειάζεστε για να γράψετε τις απαντήσεις.

Ερωτήσεις

1. Πώς κρίνετε την εισαγωγή που έκανε η εκπαιδύτρια;
2. Πώς κρίνετε τον τρόπο με τον οποίο η εκπαιδύτρια χειρίστηκε την τεχνική των ομάδων εργασίας (20 – 24ο λεπτό) ως προς τα εξής:
 - α. Σύνθεση των ομάδων
 - β. Στόχοι της εργασίας και οδηγίες
 - γ. Παρακολούθηση των ομάδων
 - δ. Παρουσίαση από τις ομάδες – Ένθετη χρήση των τεχνικών των ερωτήσεων-απαντήσεων και της συζήτησης – Σύνθεση των απόψεων
3. Πώς κρίνετε τη μικρή εισήγηση που έκανε η εκπαιδύτρια στα τελευταία λεπτά;
4. Πώς κρίνετε τον επίλογο;
5. Πώς κρίνετε το περιεχόμενο της μικροδιδασκαλίας (ήταν εναρμονισμένο με τις ανάγκες και το επίπεδο των εκπαιδευμένων, έγινε κατάλληλη τεκμηρίωση, υπήρξε κατάλληλη σχέση ύλης-χρόνου);
6. Πώς κρίνετε τη χρήση του προφορικού λόγου και της 'γλώσσας του σώματος' της εκπαιδύτριας;
7. Πώς κρίνετε τη σχέση της με τους συμμετέχοντες (ήταν φιλική, ειλικρινής, δημιουργούσε κλίμα εμπιστοσύνης, ενθάρρυνε τη συμμετοχή);
8. Με βάση όσα μελετήσατε στο κεφάλαιο 3 σχετικά με τις προϋποθέσεις αποτελεσματικής μάθησης, θεωρείτε ότι η μικροδιδασκαλία αυτή ανταποκρίνεται στις προϋποθέσεις υπ' αριθμόν 4, 5, 6, 8;

Κεφάλαιο 5 - Άσκηση 36

Στη μικροδιδασκαλία 4 της βιντεοταινίας 1 έχει αποτυπωθεί το στάδιο της προετοιμασίας ενός παιχνιδιού ρόλων. Για να μπορέσετε να αναλύσετε με άνεση το περιστατικό, παραθέτουμε εδώ ορισμένες πληροφορίες.

Το περιστατικό αντλήθηκε από ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης εκπαιδευτών Τραπεζών. Ο εκπαιδευόμενος εκπαιδευτής που βιντεοσκοπήθηκε πραγματοποιεί τη μικροδιδασκαλία του. Διαλέγει ως θέμα ένα ζήτημα που απασχολεί την Τράπεζά του και στο οποίο ο ίδιος πρόκειται να είναι εκπαιδευτής. Συγκεκριμένα, στην Τράπεζά του έχει αρχίσει να εφαρμόζεται ένα νέο σύστημα στοχοθεσίας. Σε κάθε Κατάστημα, ο προϊστάμενος καλεί σε συνέντευξη καθένα υφιστάμενο για να του εξηγήσει τους στόχους που εκείνος καλείται να επιτύχει ατομικά (λ.χ. την παρακολούθηση περισσότερων πελατών). Στη διάρκεια της συνέντευξης ο προϊστάμενος πρέπει να πείσει τον υφιστάμενο για τη σημασία και την εφικτότητα των στόχων που του ανατέθηκαν, αλλά και να τον υποκινήσει προκειμένου να τους επιτύχει. Το εγχείρημα δεν είναι εύκολο, γιατί οι νέοι στόχοι συνεπάγονται πρόσθετα καθήκοντα και φόρτο εργασίας. Οι υφιστάμενοι εκδηλώνουν συχνά αρνητική στάση. Επομένως, η ικανότητα των προϊσταμένων να διεξάγουν αποτελεσματικά τις συνεντεύξεις ανάγεται σε κρίσιμο σημείο της στρατηγικής της Τράπεζας. Η συγκεκριμένη Τράπεζα, για να αναπτυχθεί αυτή η ικανότητα των προϊσταμένων, διοργανώνει επιμορφωτικά σεμινάρια. Ο ασκούμενος εκπαιδευτής διάλεξε ως θέμα της μικροδιδασκαλίας του ένα μέρος από τη διαδικασία επιμόρφωσης των προϊσταμένων αναφορικά με τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων. Και θεώρησε, σχεδιάζοντας την υποθετική διδασκαλία του προς

τους προϊσταμένους, ότι αυτοί θα μάθουν πιο αποτελεσματικά, αν ασκηθούν να κάνουν τις συνεντεύξεις μέσα από την εκπαιδευτική τεχνική του παιχνιδιού ρόλων, παίζοντας δηλαδή εναλλάξ τον προϊστάμενο και τον υφιστάμενο.

[Στο Παράρτημα 3 του κεφαλαίου 5 θα βρείτε α) τις «καρτέλες ρόλων» που έδωσε στους παίκτες ο ασκούμενος εκπαιδευτής β) τον «πίνακα ανάλυσης» που έδωσε στους παρατηρητές του παιχνιδιού].

Δείτε το στάδιο της προετοιμασίας αυτού του παιχνιδιού ρόλων και γράψτε κατά πόσο θεωρείτε ότι ο ασκούμενος εκπαιδευτής τήρησε μια προς μια τις 10 προδιαγραφές που αφορούν το στάδιο της προετοιμασίας του παιχνιδιού ρόλων.

Χρησιμοποιήστε όσο χώρο χρειάζεστε για να γράψετε τις απαντήσεις.

ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ II

Εξετάστε:

- Την Εργασία σας I και τα σχόλια του εκπαιδευτή-συμβούλου σας σ' αυτήν.
- Το υλικό των κεφαλαίων 1-8.
- Σημειώσεις που τυχόν κρατήσατε στις δυο πρώτες εκπαιδευτικές συναντήσεις.

Με βάση τα παραπάνω υλικά απαντήστε στις ακόλουθες **ερωτήσεις** (συνολικά 3 σελίδες περίπου) :

1. α) Τι καινούργιο «μάθατε» έως αυτή τη στιγμή του προγράμματος; β) Σκέφτεστε να το ενσωματώσετε στην εκπαιδευτική σας πρακτική ως εκπαιδευτής / εκπαιδευτρια ενηλίκων; γ) Εάν ναι, πώς θα το ενσωματώσετε;
2. Σε ποιο βαθμό και σε ποια σημεία διαπιστώσατε τυχόν να μεταλλάσσονται στη διάρκεια του προγράμματος οι απόψεις σας για την επαγγελματική κατάρτιση;
3. Ποια «βήματα» θα χρειαστείτε ακόμα να κάνετε για την τελειοποίησή σας στο ρόλο του/της εκπαιδευτή/τριας ενηλίκων;

ΘΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ III

ΘΕΜΑ Α: «Πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η Μικροδιδασκαλία 20΄»

Η 20λεπτη Μικροδιδασκαλία που θα παρουσιάσετε στην τελευταία συνάντηση εντάσσεται ασφαλώς σε μια ευρύτερη Διδακτική Ενότητα (ορισμένων ωρών), την οποία έχετε διδάξει ή πρόκειται να διδάξετε. Αυτή η Διδακτική Ενότητα εντάσσεται με τη σειρά της σε ένα πρόγραμμα κατάρτισης ορισμένων εκατοντάδων ωρών, το οποίο ανήκει σε ένα από τα Θεματικά Πεδία (κεφάλαιο 1, σελ. 23) και υλοποιείται σε Κ.Ε.Κ. Παρακαλούμε, απαντήστε πρώτα στις παρακάτω ερωτήσεις, που δίνουν πληροφορίες για το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η Μικροδιδασκαλία σας.

1. Σε ποιο πρόγραμμα κατάρτισης εντάσσεται η Διδακτική σας Ενότητα, μέρος της οποίας αποτελεί η Μικροδιδασκαλία σας των 20΄; (τίτλος προγράμματος, Θεματικό Πεδίο στο οποίο εντάσσεται, διάρκεια σε ώρες)
2. Σε ποιους απευθύνεται αυτό το πρόγραμμα; (άνεργοι ή μη, ειδικότητες, μορφωτικό επίπεδο, μέσος όρος ηλικίας κ.ά.)
3. Ποιος είναι ο τίτλος της δικής σας Διδακτικής Ενότητας μέσα σε αυτό το πρόγραμμα και ποια η συνολική διάρκειά της;
4. Ποιες πληροφορίες θα αξιοποιήσετε και πώς θα τις επεξεργαστείτε προκειμένου να κάνετε το 1ο βήμα σχεδιασμού αυτής της Διδακτικής Ενότητας; (βλ. κεφάλαιο 7). Με ποιους θα συνεργαστείτε για αυτό το σκοπό; (100-200 λέξεις)

5. Ποιοι είναι οι στόχοι αυτής της Διδακτικής Ενότητας (σε επίπεδο γνώσεων - ικανοτήτων - στάσεων); (100 - 150 λέξεις)
6. Ποια είναι τα βασικά θέματα (υποενότητες) αυτής της Διδακτικής Ενότητας:

Θέματα (υποενότητες)	Διδακτικές ώρες (κατά προσέγγιση)
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	

(μπορείτε να συνεχίσετε, εάν χρειάζεται)

7. Τι θα ενδιαφερόσασταν να αυτοαξιολογήσετε από το εκπαιδευτικό σας έργο σε αυτή τη Διδακτική Ενότητα; (αναφέρετε τους άξονες αξιολόγησης που επιλέγετε και αιτιολογήστε τις επιλογές σας; 80-150 λέξεις)
8. Ποιες τεχνικές αξιολόγησης θα χρησιμοποιούσατε (και γιατί) προκειμένου να αυτοαξιολογήσετε το έργο σας σε αυτή τη Διδακτική Ενότητα; (80-150 λέξεις)
9. Η 20λεπτη Μικροδιδασκαλία σας σε ποια από τις παραπάνω υποενότητες (της ερώτησης 6) εντάσσεται;
10. Περιγράψτε σύντομα το περιεχόμενο και τις εκπαιδευτικές τεχνικές που χαρακτηρίζουν τη διδακτική ώρα (45´) που προηγείται της Μικροδιδασκαλίας σας και που θεωρείται ότι εκπαιδευτής/τρια σε αυτήν ήσασταν πάλι εσείς.
11. Περιγράψτε σύντομα το περιεχόμενο και τις εκπαιδευτικές τεχνικές που ακολουθούν στα 25 λεπτά που έπονται της Μικροδιδασκαλίας σας, μέχρι να ολοκληρωθεί η 45λεπτη διδακτική ώρα στην οποία αυτή εντάσσεται.

Στη συνέχεια απαντήστε στο θέμα Β, που αφορά το σχεδιασμό της συγκεκριμένης Μικροδιδασκαλίας σας.

ΘΕΜΑ Β: «ΣΧΕΔΙΟ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΜΙΚΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 20´»

Τίτλος Μικροδιδασκαλίας:

Εκπαιδευτικοί στόχοι Μικροδιδασκαλίας:

Γνώσεις:

.....

Ικανότητες:

.....

Στάσεις:

.....

Θέματα (Υποενότητες) Μικροδιδασκαλίας 20⁷

Προσαρμόστε στις ανάγκες της Μικροδιδασκαλίας σας τον Πίνακα που βρίσκεται στη σελίδα 22 του κεφαλαίου 7 ως εξής:

ΘΕΜΑΤΑ (Υποενότητες)	ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΚΑΘΕ ΘΕΜΑΤΟΣ (σε λεπτά)	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΘΕΜΑ	ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΘΕΜΑ
1.			
2.			
μπορείτε να συνεχίσετε, εαν χρειάζεται.			

- Γιατί επιλέξατε τις συγκεκριμένες εκπαιδευτικές τεχνικές για κάθε θέμα;
- Γιατί επιλέξατε τα συγκεκριμένα εκπαιδευτικά μέσα για κάθε θέμα;

ΘΕΜΑ Γ: ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΟΥ

Μελετήστε το Περιστατικό 1 στο Παράρτημα 1 του κεφαλαίου 3.

Αν υποθέσουμε ότι ο συγκεκριμένος εκπαιδευτής μετά το περιστατικό, στο διάλειμμα, έκανε γραπτά έναν αυτοσχολιασμό / αυτοκριτική σε σχέση με τους χειρισμούς του στο συγκεκριμένο περιστατικό, τι πιστεύετε πως θα έπρεπε να σημειώσει; (Ποια λάθη έκανε, τι θα έπρεπε να κάνει καλύτερα, τι έκανε καλά κλπ)

Δεν χρειάζεται να γράψετε περισσότερο από 2-3 σελίδες.

Αξιοποιήστε συνθετικά, με δικά σας λόγια, όσα μελετήσατε στο κεφάλαιο 10, ιδιαίτερα όσα σημεία αφορούν τη συνοχή της ομάδας (ενότητα 3.1.6), τους στόχους της ομάδας (ενότητα 3.1.7.), την αντιμετώπιση των ρόλων (3.3.6), το συγκινησιακό κλίμα στην ομάδα (3.5.) καθώς και όλα όσα αναφέρονται στις ενότητες 5 και 6. Αν θέλετε να εμβαθύνετε, αξιοποιήστε και την ενότητα 11.

Σημείωση για τον Ανάδοχο φορέα: Ο εκπαιδευτής είναι απαραίτητο να αποστέλλει ταχυδρομικά στο ΚΕΚ τις διορθωμένες εργασίες, με σημείωση για το έγκαιρο της αποστολής τους ή να τις προσκομίζει σε αυτό το αργότερο κατά την επόμενη εκπαιδευτική συνάντηση. Οι εργασίες τηρούνται από το ΚΕΚ στον ατομικό φάκελο του εκπαιδευόμενου. Σε περίπτωση μη αποστολής ή μη έγκαιρης αποστολής εργασίας από μέρους ορισμένων εκ των εκπαιδευομένων, ο εκπαιδευτής-σύμβουλος θα πρέπει να ενημερώνει εγγράφως το Ανάδοχο ΚΕΚ. Το ΚΕΚ, για τις ανάγκες συμπλήρωσης των τριμηνιαίων δελτίων παρακολούθησης της προόδου του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου του υποέργου, πιστώνει κάθε εκπαιδευόμενο που έχει αποστείλει έγκαιρα την εργασία του με 77 ανθρωποώρες κατάρτισης.

8. ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ

Πρόγραμμα της Πρώτης Εκπαιδευτικής Συνάντησης

Παρασκευή

14.30-16.30	• Αλληλογνωριμία εκπαιδευτή-εκπαιδευομένων • Έκφραση στόχων και προσδοκιών • Διευκρινίσεις για τη λειτουργία του προγράμματος
16.30-16.45	Διάλειμμα
16.45-19.00	Συζήτηση για την κατάσταση και τις προοπτικές του πεδίου της εκπαίδευσης ενηλίκων και του ρόλου του εκπαιδευτή

Σάββατο

10.00-12.00	Συνέχεια της συζήτησης για τη λειτουργία του προγράμματος και τη διαμόρφωση εκπαιδευτικού συμβολαίου
12.00-12.30	Διάλειμμα
12.30-14.00	Συζήτηση για τον τρόπο με τον οποίο οργανώθηκε η εναρκτήρια συνάντηση της Παρασκευής, αλλά και η διαμόρφωση του εκπαιδευτικού συμβολαίου το Σάββατο το πρωί. Άντληση συμπερασμάτων
14.00-14.45	Γεύμα
14.45-16.15	Χαρακτηριστικά ενηλίκων εκπαιδευομένων
16.15-16.30	Διάλειμμα
16.30-17.30	Προδιαγραφές της εκπαίδευσης ενηλίκων

Κυριακή

10.00-12.00	Σχολιασμός βιντεοσκοπημένων εκπαιδευτικών περιστατικών
12.00-12.30	Διάλειμμα
12.30-14.30	Ασκήσεις αναφορικά με σύγχρονες εκπαιδευτικές τεχνικές
14.30-15.15	Γεύμα
15.15-16.15	Συνέχεια των ασκήσεων
16.15-16.30	Διάλειμμα
16.30-18.00	• Ανάλυση εκπαιδευτικού περιστατικού σε ό,τι αφορά τη σχέση εκπαιδευτή-εκπαιδευομένων • Προετοιμασία επομένων «βημάτων» (Εργασία Ι, μελέτη διδακτικού υλικού, προετοιμασία Μικροδιδασκαλιών 15΄)

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ

Σημείωση: Πριν από τη 2η Εκπαιδευτική Συνάντηση, στη διάρκεια της 9ης εργάσιμης εβδομάδας, οι εκπαιδευόμενοι συμπληρώνουν το Έντυπο «ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΙΚΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 15΄» (βλ. αμέσως παρακάτω). Το έντυπο αυτό φροντίζουν να το έχουν μαζί του, σε 20 φωτοτυπίες, για να μοιραστεί σε όλους κατά τη συνάντηση αυτή. Επισημαίνεται ότι η παρουσίαση των Μικροδιδασκαλιών 15΄ δεν αποτελεί στοιχείο αξιολόγησης, όμως είναι σημαντικό στοιχείο του προγράμματος, δεδομένου ότι οι Μικροδιδασκαλίες αυτές προετοιμάζουν για τις Μικροδιδασκαλίες 20΄, που θα παρουσιαστούν στην τελευταία συνάντηση και που αποτελούν βασικό στοιχείο αξιολόγησης των υποψηφίων προς πιστοποίηση εκπαιδευτών. Επισημαίνεται επίσης, ότι ορισμένοι (6) εκπαιδευόμενοι προβλέπεται ότι θα παρουσιάσουν Μικροδιδασκαλίες 15΄ στην 3η Εκπαιδευτική Συνάντηση αντί για τη 2η. Επίσης, ορισμένοι, εάν επιθυμούν, μπορούν να παρουσιάσουν εκ νέου Μικροδιδασκαλία 15΄ στην 3η Συνάντηση.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΙΚΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 15΄

1. Θέμα διδασκαλίας της οποίας μέρος αποτελεί η Μικροδιδασκαλία 15΄:

.....

2. Θέμα Μικροδιδασκαλίας 15΄:

.....

3. Περιγραφή χαρακτηριστικών των εκπαιδευομένων:

.....

.....

4. Εκπαιδευτικοί στόχοι της Μικροδιδασκαλίας:

.....

.....

.....

5. Εκπαιδευτικές τεχνικές που θα χρησιμοποιηθούν (με ποια διαδοχική σειρά και πόσα λεπτά θα διαρκέσει καθεμία):

.....

.....

.....

.....

.....

6. Εκπαιδευτικά μέσα που θα χρησιμοποιηθούν:

.....

.....

Πρόγραμμα της Δεύτερης Εκπαιδευτικής Συνάντησης

Εάν συμφωνούν οι εκπαιδευόμενοι, οι Μικροδιδασκαλίες τους βιντεο-σκοπούνται. Με αυτόν τον τρόπο θα μπορούν οι ίδιοι να αυτοαξιολογηθούν και επίσης θα υπάρξει υλικό για συζήτηση, εάν επιθυμούν, στην Τρίτη Εκπαιδευτική Συνάντηση (Βλ. στο σχετικό πρόγραμμά της).

Σάββατο

09.30-11.30	• Συζήτηση για την πορεία του προγράμματος • Συζήτηση για την Εργασία I • Τελικές Οδηγίες για τις Μικροδιδασκαλίες 15΄ που θα παρουσιαστούν
11.30-12.00	Διάλειμμα
12.00-14.00	Παρουσίαση 4 Μικροδιδασκαλιών 15΄ και σχολιασμός τους
14.00-14.45	Γεύμα
14.45-16.00	Παρουσίαση 3 Μικροδιδασκαλιών 15΄ και σχολιασμός τους
16.00-16.15	Διάλειμμα
16.15-17.30	Παρουσίαση από τον εκπαιδευτή-σύμβουλο ενός μοντέλου σχεδιασμού διδακτικής ενότητας 20 περίπου ωρών

Κυριακή

10.00-12.00	Παρουσίαση 4 Μικροδιδασκαλιών 15´ και σχολιασμός τους
12.00-12.30	Διάλειμμα
12.30-14.00	Παρουσίαση 3 Μικροδιδασκαλιών 15´ και σχολιασμός τους
14.00-15.00	Γεύμα
15.00-16.30	Παρουσιάζονται από τον εκπαιδευτή-σύμβουλο ή από εθελοντές 1-2 μοντέλα εκπαιδευτικών τεχνικών
16.30-16.45	Διάλειμμα
16.45-18.00	• Γενική Συζήτηση • Προετοιμασία επομένων «βημάτων» (συζήτηση για την Εργασία II, για την επικοινωνία μεταξύ των συμμετεχόντων κ.λπ.)

Πρόγραμμα της Τρίτης Εκπαιδευτικής Συνάντησης

Εάν συμφωνούν οι εκπαιδευόμενοι, οι Μικροδιδασκαλίες τους βιντεοσκοποούνται.

Σάββατο

10.00-11.30	• Συζήτηση για την πορεία του προγράμματος • Συζήτηση για την Εργασία II
11.30-11.45	Διάλειμμα
11.45-13.15	Παρουσίαση 3 Μικροδιδασκαλιών 15´ και σχολιασμός τους
13.15-13.30	Διάλειμμα
13.30-15.00	Παρουσίαση 3 Μικροδιδασκαλιών 15´ και σχολιασμός τους
15.00-16.0	Γεύμα
16.00-17.30	Συζήτηση και ασκήσεις εμπέδωσης αναφορικά με το κεφάλαιο 10

Κυριακή

10.00-12.00	Πιθανή εκ νέου παρουσίαση Μικροδιδασκαλιών 15 από εθελοντές εκπαιδευόμενους
Εναλλακτικά	Παρουσίαση μοντέλων ενεργητικών εκπαιδευτικών τεχνικών από τον εκπαιδευτή-σύμβουλο ή εθελοντές ή / και ανάλυση βιντεοσκοπημένων Μικροδιδασκαλιών των εκπαιδευομένων, εφόσον εκείνοι συμφωνούν
12.00-12.30	Διάλειμμα
12.30-14.00	Ο ρόλος του εκπαιδευτή σε ό,τι αφορά τη σύνδεση της κατάρτισης με την αγορά εργασίας
14.00-14.45	Γεύμα
14.45-16.00	Η αξιολόγηση διδακτικών ενοτήτων
16.00-16.15	Διάλειμμα
16.15-18.00	• Συζήτηση και ασκήσεις εμπέδωσης αναφορικά με το κεφάλαιο 10 • Προετοιμασία επόμενων «βημάτων» (συζήτηση για την Εργασία III, για τις Μικροδιδασκαλίες 20´, κλπ)

Η ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ (ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ ΣΑΒΒΑΤΟΚΥΡΙΑΚΟ)

[Πραγματοποιείται στο τέλος της 24ης εβδομάδας. Όσοι εκπαιδευτές-σύμβουλοι έχουν αναλάβει ταυτόχρονα δύο τμήματα, πραγματοποιούν αυτή τη συνάντηση με το δεύτερο Τμήμα τους σε άλλο Σαββατοκύριακο]. **Όλες οι Μικροδιδασκαλίες που παρουσιάζονται σ' αυτήν τη συνάντηση βιντεοσκοποούνται, ώστε να διευκολυνθεί το έργο του αξιολογητή.**

Η αναγκαιότητα να συμμετάσχετε

Όπως θα διαπιστώσετε από όσα σημειώνονται παρακάτω, η πλήρης συμμετοχή σας σε αυτή τη συνάντηση είναι ιδιαίτερα σημαντική.

Για όσους σταθεί αδύνατον, για λόγους ανωτέρας βίας, να συμμετάσχουν, θα υπάρξει μια νέα ειδική συνάντηση. Εκεί θα μπορέσουν να παρουσιάσουν τις Μικροδιδασκαλίες τους όσοι δεν προσέλθουν στην κανονική συνάντηση.

Πρόγραμμα της Τέταρτης Εκπαιδευτικής Συνάντησης

Βιντεοσκοποούνται όλες οι Μικροδιδασκαλίες.

Σάββατο

09.00-10.00	Σχολιασμός των Εργασιών III – Γενική συζήτηση.
10.00-10.15	Διάλειμμα.
10.15-12.15	Παρουσιάσεις και σχολιασμός 4 Μικροδιδασκαλιών 20´
12.15-12.30	Διάλειμμα.
12.30-14.30	Παρουσιάσεις και σχολιασμός 4 Μικροδιδασκαλιών 20´
14.30-15.30	Γεύμα
15.30-17.30	Παρουσιάσεις και σχολιασμός 4 Μικροδιδασκαλιών 20´

Κυριακή

10.00-12.00	Παρουσιάσεις και σχολιασμός 4 Μικροδιδασκαλιών 20´
12.00-12.30	Διάλειμμα
12.30-14.30	Παρουσιάσεις και σχολιασμός 4 Μικροδιδασκαλιών 20´
14.30-15.30	Γεύμα
15.30-17.00	Κριτικός αναστοχασμός αναφορικά προς την πορεία των εκπαιδευθέντων εκπαιδευτών μέσα στο πρόγραμμα
17.00-17.15	Διάλειμμα
17.15-18.30	Αξιολόγηση του προγράμματος – Επόμενα «βήματα» όλων των εκπαιδευτών της Συνεχιζόμενης Επαγγελματικής Κατάρτισης

.....
Θυμηθείτε, στην τελευταία εκπαιδευτική συνάντηση, να έχετε μαζί σας τον πλήρη και ολοκληρωμένο «Φάκελο Μικροδιδασκαλίας» σας, που περιλαμβάνει:

α. Το «Σχέδιο Παρουσίασης Μικροδιδασκαλίας 20´».

β. Διαφάνειες που ενδεχομένως τη συνοδεύουν.

γ. Έντυπα υλικά που ενδεχομένως τη συνοδεύουν.

.....

Σημείωση 1 (για τον Ανάδοχο φορέα): Σε περίπτωση που για διάφορους λόγους δεν καταστεί δυνατή η παρουσία του εκπαιδευτή-συμβούλου σε μία από τις προγραμματισμένες εκπαιδευτικές συναντήσεις, το ΚΕΚ φροντίζει για την πραγματοποίησή της σε άλλο χρόνο, τροποποιώντας αντίστοιχα το συνολικό χρονοδιάγραμμα υλοποίησης του προγράμματος. Σε κάθε τέτοια περίπτωση, ο ανάδοχος ειδοποιεί έγκαιρα την Αναθέτουσα αρχή, υποβάλλοντας και το τροποποιημένο χρονοδιάγραμμα.

Σημείωση 2 (για τον Ανάδοχο φορέα): Όπως αναφέρεται και ανωτέρω, σε περίπτωση κωλύματος προσέλευσης και συμμετοχής ορισμένων από τους εκπαιδευόμενους για λόγους ανωτέρας βίας, όπως αυτοί αποδεικνύονται με επίσημα έγγραφα, πραγματοποιείται και 5η εκπαιδευτική συνάντηση, για τους δικαιολογημένα απόντες της 4ης. Εάν οι εκπαιδευόμενοι που θα συμμετάσχουν στην 5η αυτή συνάντηση, αναπλήρωσης της 4ης, είναι λιγότεροι από 9, τότε η συνάντηση πραγματοποιείται σε μία μόνο ημέρα. Σε κάθε τέτοια περίπτωση, ο Ανάδοχος ενημερώνει έγκαιρα την Αναθέτουσα αρχή για τους λόγους και το χρόνο πραγματοποίησης της πρόσθετης εκπαιδευτικής συνάντησης, επισυνάπτοντας σχετική σύμφωνη γνώμη του εκπαιδευτή-συμβούλου.

9. ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ

1. Ο εκπαιδευτής – σύμβουλος βαθμολογεί καθεμία εργασία του εκπαιδευομένου ως εξής:
4 = πολύ ικανοποιητικά
3 = ικανοποιητικά
2 = μέτρια
1 = μη ικανοποιητικά
0 = δεν γράφτηκε η εργασία ή στάλθηκε εκπρόθεσμα (πέραν της εβδομαδιαίας παράτασης που τυχόν συμφωνήθηκε μεταξύ εκπαιδευτή-συμβούλου και εκπαιδευομένου).

Στο τέλος προκύπτει ένα άθροισμα (0-12).

2. Η Μικροδιδασκαλία 20´ πραγματοποιείται στην τελευταία Εκπαιδευτική Συνάντηση ενώπιον του ίδιου του εκπαιδευτή – συμβούλου του συγκεκριμένου τμήματος εκπαιδευομένων, που στη συγκεκριμένη περίπτωση λειτουργεί και ως αξιολογητής της Μικροδιδασκαλίας, καθώς και των υπολοίπων εκπαιδευομένων του ίδιου τμήματος.
3. Προϋποθέσεις για τη συμμετοχή ενός εκπαιδευομένου στην τελευταία εκπαιδευτική συνάντηση είναι οι ακόλουθες: α) να μην έχει πραγματοποιήσει περισσότερες από 16 ώρες απουσίας στις τρεις προηγούμενες εκπαιδευτικές συναντήσεις, β) να έχει αποστείλει εγκαίρως στον εκπαιδευτή-σύμβουλο τις τρεις προβλεπόμενες εργασίες, η συνολική βαθμολογία των οποίων δεν πρέπει να είναι χαμηλότερη του 5 (δηλ. 1+1+3 ή 1+2+2).
4. Στη διάρκεια της παρουσίασης της Μικροδιδασκαλίας ο αξιολογητής κρατά πρόχειρες σημειώσεις με βάση τα κριτήρια που υπάρχουν στο Έντυπο Αξιολόγησης Μικροδιδασκαλίας 20´ (βλ. παρακάτω). Στα διαλείμματα και στο τέλος της ημέρας συμπληρώνει σε τελική, επίσημη μορφή το Έντυπο Αξιολόγησης Μικροδιδασκαλίας 20´. Μπορεί να βοηθηθεί στο έργο του βλέποντας, εάν το κρίνει σκόπιμο, και τη βιντεοσκόπηση ορισμένων Μικροδιδασκαλιών.
5. Ο βαθμός της Μικροδιδασκαλίας 20´ προκύπτει ως εξής:
Α = πολύ ικανοποιητική Β = ικανοποιητική Γ = μέτρια Δ = μη ικανοποιητική
6. Για να θεωρηθεί ότι ένας εκπαιδευόμενος **ολοκλήρωσε με επιτυχία το πρόγραμμα**, θα πρέπει να έχει συγκεντρώσει τους εξής βαθμούς:
 - συνολικά 5 και άνω στις Εργασίες και
 - Α ή Β ή Γ´ στη Μικροδιδασκαλία 20´
Θεωρείται ότι ένας εκπαιδευόμενος **ΔΕΝ ολοκλήρωσε με επιτυχία το πρόγραμμα** στις εξής περιπτώσεις:
 - Εάν έλαβε συνολικά 0-4 στις Εργασίες
 - Εάν στη Μικροδιδασκαλία 20´ έλαβε βαθμό Δ.

7. Η αξιολόγηση των Μικροδιδασκαλιών 20´ από τον αξιολογητή γίνεται επάνω στο ακόλουθο «Έντυπο Αξιολόγησης Μικροδιδασκαλίας 20´». Σε κάθε κουτάκι που αντιστοιχεί στα κριτήρια 1-8 μπαίνει ένας μόνο βαθμός (Α-Δ) που καλύπτει όλα τα επιμέρους κριτήρια κάθε κριτηρίου.

ΕΝΤΥΠΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΜΙΚΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ 20´

ΚΡΙΤΗΡΙΑ	ΔΕΙΚΤΕΣ	ΒΑΘΜΟΣ αξιολογητή
1. Εισαγωγή	<ul style="list-style-type: none"> • Παρουσίαση των στόχων • Κατάλληλες εισαγωγικές παρατηρήσεις • Ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος 	
2. Περιεχόμενο κατάλληλο	<ul style="list-style-type: none"> • Εναρμονισμένο με το επίπεδο των εκπαιδευομένων • Κατάλληλη ροή και τεκμηρίωση επιχειρημάτων • Κατάλληλη σχέση ύλης-χρόνου 	
3. Χρήση προφορικού λόγου	<ul style="list-style-type: none"> • Ευκρίνεια, σαφήνεια, διευκρινίσεις, ανάλυση εννοιών • Άνεση, λίγοι δισταγμοί, καλός ρυθμός • Να ακούγεται καθαρά • Μη εξάρτηση από σημειώσεις 	
4. Χρήση γλώσσας του σώματος	<ul style="list-style-type: none"> • Όχι τυπικότητα, αλλά φυσικότητα • Κατάλληλη εμφάνιση και στάση του σώματος • Επαφή με το βλέμμα • Καλή χρήση του χώρου 	
5. Εκπαιδευτικές Τεχνικές	<ul style="list-style-type: none"> • Κατά το δυνατόν συμμετοχικές, σε σχέση με το αντικείμενο • Πλουραλισμός τεχνικών • Κατάλληλη υλοποίηση καθεμίας τεχνικής • Κατάλληλη επιλογή και διασύνδεση των τεχνικών 	
6. Σχέση με τους εκπαιδευόμενους	<ul style="list-style-type: none"> • Οικειότητα, προσήνεια, ειλικρίνεια • Ενθάρρυνση για συμμετοχή 	
7. Χρήση εποπτικών μέσων	<ul style="list-style-type: none"> • Καλή προετοιμασία /κατασκευή /να είναι ορατά • Κατάλληλη ποσότητα 	
8. Επίλογος	<ul style="list-style-type: none"> • Υπενθύμιση των στόχων και των βασικών σημείων • Ανακεφαλαίωση, συμπεράσματα • Διασύνδεση με τα παρακάτω 	
<p>ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ Αξιολογητή:</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>		
Υπογραφή		<p>ΤΕΛΙΚΟΣ ΒΑΘΜΟΣ</p> <div style="border: 1px solid black; width: 100px; height: 20px; margin: 0 auto;"></div>

Επισημαίνεται ότι ο τελικός βαθμός που βγάζει ο αξιολογητής δεν αποτελεί έναν κατ' ακρίβεια μέσο όρο των επιμέρους βαθμών που έβαλε σύμφωνα με τα 8 κριτήρια. Ο τελικός αυτός βαθμός ασφαλώς λαμβάνει υπόψη τους επιμέρους βαθμούς, ωστόσο, βασικά αποτυπώνει την τελική, συνθετική εντύπωση που δίνει ο αξιολογούμενος ως προς το εάν τελικά είναι ικανός να εκπαιδεύσει με επάρκεια ενήλικους.

8. Το ΚΕΚ φροντίζει για την απρόσκοπτη υλοποίηση της 4ης (και της 5ης, εφόσον χρειαστεί) συνάντησης, τηρεί δε, μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος, πλήρη ατομικό φάκελο για καθέναν από τους εκπαιδευόμενους που περιέχει τις διορθωμένες εργασίες του, τη βιντεοκασέτα με τη μαγνητοσκοπημένη μικροδιδασκαλία της τελευταίας συνάντησης, όπου έχει αναγραφεί το ονοματεπώνυμο του εκπαιδευόμενου, τον ατομικό φάκελο σχεδίου μικροδιδασκαλίας που έχει προσκομίσει κάθε εκπαιδευόμενος, καθώς και το έντυπο αξιολόγησής της υπογεγραμμένο από τον αξιολογητή. Επιπλέον, κοινοποιεί και μεταβιβάζει ακριβή αντίγραφα των ανωτέρω στο ΕΚΕΠΙΣ και παρέχει σε κάθε εκπαιδευόμενο βεβαίωση επιτυχούς παρακολούθησης του προγράμματος, υπό τις προϋποθέσεις που περιγράφονται παραπάνω.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Το κείμενο αυτό έχει στόχο να βοηθήσει τους εκπαιδευόμενους εκπαιδευτές στην εκπόνηση των γραπτών εργασιών τους.

A. Κατανόηση και απάντηση του θέματος

Είναι πολύ σύνθητες στην εκπαίδευση από απόσταση ο εκπαιδευόμενος να μην καταλάβει με ακρίβεια το τι ζητά η γραπτή εργασία. Διαβάστε με προσοχή τον τίτλο (ή την εκφώνηση) του θέματος και σιγουρευτείτε για τις απαντήσεις που πρέπει να δώσετε. Πριν ξεκινήσετε να γράψετε θα πρέπει να είστε σίγουροι για το τι ζητά η εργασία και ποια γνωστικά αντικείμενα καλύπτει. Δώστε χρόνο στην κατανόηση του τίτλου.

Όταν είστε απόλυτα σίγουροι ότι έχετε κατανοήσει το τι πρέπει να κάνετε, συγκεντρώστε τις σκέψεις σας και σημειώστε όλες τις έννοιες ή λέξεις-κλειδιά που νομίζετε ότι έχουν να κάνουν με τον τίτλο της γραπτής εργασίας. Με αυτό τον τρόπο θα σκιαγραφήσετε μια αρχική πρόχειρη εικόνα του σκελετού της εργασίας σας. Μπορείτε στην πορεία να αφαιρείτε ή να προσθέτετε κάποιες άλλες. Όταν δείτε ότι το αποτέλεσμα σας ικανοποιεί, τότε μπορείτε να προχωρήσετε στο επόμενο βήμα.

Μην ξεχνάτε να κοιτάτε σε τακτά χρονικά διαστήματα τον τίτλο της εργασίας. Εκεί θα ελέγχετε εάν ξεφύγατε από το στόχο και το αντικείμενό της.

B. Αναπτύξτε την απάντησή σας με δικά σας λόγια και με δομημένο τρόπο. Τεκμηριώστε την.

Είναι θεμελιακή αρχή να αναπτύξετε την εργασία σας με δικά σας λόγια και όχι επαναλαμβάνοντας εκφράσεις, παραγράφους ή προτάσεις που είναι ήδη διατυπωμένες στο διδακτικό υλικό. Μην χρησιμοποιείτε πολλά αποσπάσματα – κάντε το μόνο όπου είναι αναγκαίο. Οι σκέψεις σας θα αναπτυχθούν πολύ καλύτερα, εάν ακολουθήσετε τα δικά σας λόγια και τις δικές σας εκφράσεις. Αυτός είναι ασφαλώς και ο καλύτερος τρόπος για να αφομοιώσετε σύμφωνα με τις δικές σας ανάγκες το γνωστικό αντικείμενο.

Από την άλλη, είναι σκόπιμο, όπου χρειάζεται, να *τεκμηριώνετε* τις απόψεις σας με παραδείγματα, καθώς και με αναφορές στο διδακτικό υλικό (λ.χ. κεφάλαιο 7, ενότητα 4, ή σελίδες ...). Χρησιμοποιήστε τα επιχειρήματά σας και τις σκέψεις σας με *δομημένο τρόπο*. Κάθε ενότητα της εργασίας σας πρέπει να έχει περιεχόμενο που: α) να αντιστοιχεί στον τίτλο αυτής της ενότητας, β) να μην επικαλύπτεται με εκείνο των άλλων ενοτήτων, γ) να συνδέεται και να μην αντιφάσκει με το περιεχόμενο των ενοτήτων που προηγούνται ή έπονται.

Γ. Στοιχεία της παρουσίασης

Ως προς το περιεχόμενο

- α) Διατυπώνετε τις σκέψεις σας με τρόπο κατά το δυνατόν απλό, κατανοητό και συγχρόνως μεστό.
- β) Κάντε έναν προσεκτικό και σαφή σχεδιασμό της εργασίας σας πριν τη γράψετε. Μπορείτε να στείλετε στον εκπαιδευτή-σύμβουλό σας ένα προσχέδιό της, ώστε να λάβετε τη γνώμη του πριν τη συντάξετε οριστικά.
- γ) Η εργασία χρειάζεται να έχει μια εισαγωγή (1-2 παράγραφοι), καθώς και επίλογο ή συμπεράσματα (1 παράγραφος).
- δ) Στο τέλος κάθε εργασίας σκόπιμο είναι να υπάρχει σύντομη βιβλιογραφία, σχετική με το αντικείμενο της εργασίας (4-8 τίτλοι, που τους αντλείτε από το διδακτικό υλικό και, εάν θέλετε, και από άλλες πηγές).
- ε) Θεμελιώνετε την εργασία σας στο διδακτικό υλικό του προγράμματος και στα μέρη βιβλίων στα οποία αυτό παραπέμπει. Με βάση αυτό το υλικό θα αξιολογηθεί η εργασία σας. Ωστόσο, αν θέλετε να εμβραθύνετε, χρησιμοποιώντας εύστοχα ορισμένα άλλα κείμενα, αυτό ασφαλώς θα ληφθεί θετικά υπόψη από τον εκπαιδευτή-σύμβουλό σας. Θα πρέπει σε αυτή την περίπτωση να συμπεριλάβετε αυτά τα κείμενα στις βιβλιογραφικές σας αναφορές.

- στ) Κάντε πιο εύγλωπτο το κείμενό σας με σχήματα, πίνακες, καθώς και επεξηγηματικούς τυπογραφικούς δείκτες (**bold**, **bullets**, *italics*) όπου κρίνετε ότι χρειάζεται.
- ζ) Οι βιβλιογραφικές σας παραπομπές (μέσα στη ροή του κειμένου σας) γίνονται ως εξής:(Rogers A., 1999, σελ.81-83). Είναι ευνόητο ότι τα βιβλία στα οποία παραπέμπετε θα πρέπει να υπάρχουν στη βιβλιογραφία που θα παρουσιάσετε στο τέλος κάθε εργασίας σας.

Ως προς την εμφάνιση των εργασιών

- α) Το κείμενό σας είναι σκόπιμο να είναι δακτυλογραφημένο (σε συνεννόηση με τον/την εκπαιδευτή/τρια σας μπορείτε να το στέλνετε σε μορφή e-mail). Ωστόσο, είναι δυνατόν το κείμενο να παραδίδεται και σε χειρόγραφη μορφή, πρέπει όμως να είναι καθαρό και ευανάγνωστο.
- β) Είναι σημαντικό το κείμενό σας να προσεγγίζει κατά το δυνατόν (και, κυρίως, να μην ξεπερνά) τον αριθμό λέξεων (ή σελίδων) που ενδεχομένως προβλέπει η εκφώνηση μιας εργασίας. Με αυτό τον τρόπο ασκείστε να συγκροτείτε τις σκέψεις σας και το αποδεικνύετε έμπρακτα με το κείμενό σας.

Πώς να παρουσιάζετε τις βιβλιογραφικές πηγές

Ακολουθήστε ένα από τα συστήματα με τα οποία παρουσιάζονται οι βιβλιογραφίες στο τέλος των κεφαλαίων του διδακτικού υλικού. Προσέξτε το διαφορετικό τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται τα βιβλία αφενός και τα άρθρα ή μέρη συλλογικών τόμων αφετέρου.

ΧΡΗΣΙΜΗ ΣΗΜΕΙΩΣΗ

Οι απαντήσεις σας στις Εργασίες I και III θα πρέπει να περιέχουν παραδείγματα. Επίσης, θα πρέπει να βασίζονται κατά τρόπο εμφανή στα κεφάλαια του διδακτικού υλικού που σχετίζονται με τις εργασίες αυτές και να κάνουν βιβλιογραφικές αναφορές σ' αυτά (να γράψετε, για παράδειγμα: «βλ. για τις προδιαγραφές του παιχνιδιού ρόλων στο κεφάλαιο 5, ενότητα 4.8»). Είναι ευνόητο ότι εσείς θα κρίνετε ποιες είναι οι πιο καίριες αναφορές που θα πρέπει να κάνετε. Επίσης, εάν θέλετε μπορείτε να αξιοποιείτε και τη βιβλιογραφία που βρίσκεται στο τέλος κάθε κεφαλαίου.

Γ. ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΕΝΗΛΙΚΩΝ

Επιμέλεια: Αλέξης Κόκκος, Επιστημονικός Υπεύθυνος του έργου «Ανάπτυξη Μεθοδολογίας και Διδακτικού Υλικού για την Εκπαίδευση Εκπαιδευτών», που υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Ε.Π. «Απασχόληση και Επαγγελματική κατάρτιση» (Τελικός Δικαιούχος: Ε.Υ.Ε.), με συγχρηματοδότηση κατά 75% από το Ε.Κ.Τ.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα βιβλία για την εκπαίδευση ενηλίκων που συγκροτούν μια βασική βιβλιογραφία. Τα πιο σημαντικά από εκείνα της ξένης βιβλιογραφίας παρουσιάζονται πιο αναλυτικά, στο τέλος αυτής της βιβλιογραφίας, ως «Οδηγός για Περαιτέρω Μελέτη».

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- **Αμίτσης Γ.,** *Θεσμοί και πολιτικές επαγγελματικής κατάρτισης, Παπαζήσης, Αθήνα, 2000.*
- **Βαϊκούση Δ., Βαλάκας Ι., Κόκκος Α., Τσιμπουκλή Α.,** *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Εκπαιδευτικές Μέθοδοι, Ομάδα Εκπαιδευομένων, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, 1999.*
- **Βασιλείου Γ. και Β.,** *Πολιτισμικές Παραλλαγές στη Διεργασία της Ομάδας, Σειρά Επικοινωνιών του Α.Κ.Μ.Α., Νο 23, 1974. Ελληνική προσαρμογή του: Vassiliou V. & G., Variations of the Group Process across Culture. Int'l Journal of Group Psychotherapy, Vol.24, No.1. Int'l University Press, New York, January 1974.*
- **Βασιλείου Γ. και Β.,** *Εισαγωγικά Στοιχεία Επάνω στις Κοινωνικοεκπαιδευτικές Εφαρμογές που έχουν οι Τεχνικές Ομάδες, Σειρά Επικοινωνιών του Α.Κ.Μ.Α., Νο132, Τεχνική Έκθεση XVIII, Αθηναϊκό Κέντρο Μελέτης του Ανθρώπου, 1975.*
- **Βεργίδης Δ.,** *Υποεκπαίδευση, κοινωνικές, πολιτικές και πολιτιστικές διαστάσεις, Ύψιλον/βιβλία, Αθήνα, 1995.*
- **Βεργίδης Δ.,** *Σχεδιασμός προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων για ειδικές κοινωνικές ομάδες, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα, 2000.*
- **Βεργίδης Δ., Λιοναράκης Α., Λυκουργιώτης Α., κ.ά.,** *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Θεσμοί και Λειτουργίες, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, 1998.*
- **Βεργίδης Δ., Fay R. κ.ά.,** *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Κοινωνική και Οικονομική Λειτουργία, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, 1999.*
- **Βεργίδης Δ., Καραλής Θ.,** *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Σχεδιασμός Οργάνωση και Αξιολόγηση Προγραμμάτων, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, 1999.*
- **Βεργίδης Δ., Καραλής Θ.,** *Οι εξελίξεις στην εκπαίδευση ενηλίκων στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1989-1999, στο Μπαγάκης Γ. (επιμ.) Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2003.*
- **Γαλάνης Γ.,** *Ψυχολογία της (επι)μόρφωσης ενηλίκων. Θεωρητικές και πρακτικές προσεγγίσεις, Παπαζήση, Αθήνα, 1993.*
- **Γαλάνης Γ. (Επιμ.),** *(Επι)μόρφωση ενηλίκων: Μέθοδοι και παραδείγματα, Παπαζήση, Αθήνα, 1995.*
- **Γκιάστας Γ.,** *Η ψυχολογία ομάδων στην εκπαίδευση ενηλίκων, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα, 2000.*
- **Δημητρόπουλος Ε.,** *Αξιολόγηση Προγραμμάτων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, Γρηγόρης, Αθήνα, 1997.*
- **Δημουλάς Κ., Σιδηρά Β., Γαλατά Β.,** *Συμμετοχική μεθοδολογία εκπαίδευσης ενηλίκων, ΙΝ.Ε./Γ.Σ.Ε.Ε., Αθήνα, 1995.*
- **Ζευκλίδης Α.,** *Τα Εποπτικά Μέσα Διδασκαλίας, Γρηγόρης, Αθήνα, 1989.*

- **Καραλής Θ.**, *Η εξέλιξη του δικτύου της Λαϊκής Επιμόρφωσης κατά την περίοδο 1989-1999, αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πατρών, 2002.*
- **Κέντρο Μελετών και Αυτομόρφωσης**, *Για μια Απελευθερωτική Αγωγή, ΚΕ.ΜΕ.Α, Αθήνα, 1985.*
- **Καραλής Θ.**, *Αξιολόγηση προγραμμάτων εκπαίδευσης ειδικών κοινωνικών ομάδων, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα, 2000.*
- **Κόκκος Α.**, *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Το πεδίο, οι Αρχές Μάθησης, οι Συντελεστές, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, 1999.*
- **Κόκκος Α., Χριστοφιλοπούλου Ε.**, *Αξιολόγηση του προγράμματος εκπαίδευσης εκπαιδευτών της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Ε.Τ.Ε., Αθήνα, 1995.*
- **Κόκκος Α.**, *Μετασχηματισμός των στάσεων και ο ρόλος του εμπυχωτή, Π.Τ.Δ.Ε., Πανεπιστήμιο Πατρών, Πάτρα, 2000.*
- **Κόκκος Α.**, *Συνθετική έκθεση για την εφαρμογή "Δεικτών Ενδυνάμωσης" σε Προγράμματα για την Αντιμετώπιση του Κοινωνικού Αποκλεισμού, Ε.Ι.Ε., Αθήνα, 2000.*
- **Κόκκος Α. (επιμ.)**, *Διεθνής Συνδιάσκεψη για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2002.*
- **Κόκκος Α.**, *Εκπαίδευση Ενηλίκων: Ανιχνεύοντας το πεδίο, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2005.*
- **Κόκκος Α., Λιοναράκης Α.**, *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Σχέσεις διδασκόντων - διδασκομένων, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πάτρα, 1998.*
- **Λιοναράκης Α. (Επιμ.)**, *Απόψεις και Προβληματισμοί για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, Προπομπός, Αθήνα, 2001.*
- **Μπαμπανέλου Δ., Μπέτζιου Ν.**, *Διαστάσεις και Προοπτικές της Συμμετοχικής Μεθοδολογίας στην Εκπαίδευση Ενηλίκων, ΙΝ.Ε./Γ.Σ.Ε.Ε., Αθήνα, 1999.*
- **Ντεμουντέρ Π., Βαρνάβα-Σκούρα Τζ., Βεργίδης Δ.**, *Η Λαϊκή Επιμόρφωση στην Ελλάδα: Αξιολόγηση των επιμορφωτικών δραστηριοτήτων, ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Γ.Γ.Λ.Ε., Αθήνα, 1984.*
- **Ομάδα Εργαστηρίου Πολυμέσων Τμήματος Πληροφορικής Α.Π.Θ.**, *Multimedia στη θεωρία και την πράξη, Τζιόλας, Θεσσαλονίκη, 1996.*
- **Παιδαγωγικό Ινστιτούτο - ΡΕΤΡΑ**, *Μαθήματα παιδαγωγικής επιμόρφωσης εκπαιδευτών της βιομηχανίας και του Ο.Α.Ε.Δ., Αθήνα, 1991.*
- **Πολέμη-Τοδούλου Μ., Βασιλείου Β. και Γ.**, *Η Διεργασία της Ομάδας δια μέσου της Πολιτισμικής Αλλαγής, Σειρά Επικοινωνιών του ΑΚΜΑ, Νο 250, 1998. Ελληνική Προσαρμογή του: Polemi -Todoulou, M., Vassiliou, V. & G., The Grouping Process Across Cultural Change, in Group, Eastern Group Psychotherapy Society, Vol.22, 2, 1998.*
- **Ρομπόλης Σ. κ.ά.**, *Η δια βίου Επαγγελματική Κατάρτιση στην Ελλάδα, ΙΝ.Ε./Γ.Σ.Ε.Ε., Αθήνα, 1999.*
- **Σιμάτος Α.**, *Τεχνολογία και Εκπαίδευση, Πατάκης, Αθήνα, 1995.*
- **Χασάπης Δ.**, *Ποιότητα στη Συνεχιζόμενη Επαγγελματική Κατάρτιση στην Ελλάδα, Μελέτες 1, Ε.Ι.Ε., Αθήνα, 1994.*
- **Χασάπης Δ.**, *Πρόσβαση, ποιότητα και εύρος της συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης στην Ελλάδα, Ε.Ι.Ε., Αθήνα, 1994.*
- **Χασάπης Δ.**, *Έκθεση για την πρόσβαση στη συνεχιζόμενη κατάρτιση στην Ελλάδα, Μελέτες 4, Ε.Ι.Ε., Αθήνα, 1996.*
- **Χασάπης Δ., Van den Berghe W.**, *Αξιολόγηση της ποιότητας στην επαγγελματική κατάρτιση, CEDEFOP, Θεσσαλονίκη, 1998.*
- **Χασάπης Δ.**, *Σχεδιασμός, οργάνωση, εφαρμογή και αξιολόγηση προγραμμάτων επαγγελματικής κατάρτισης: Μεθοδολογικές αρχές και κριτήρια, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2000.*

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

- Bloom B. S., Krathwohl D. R., Ταξινομία διδακτικών στόχων, Κώδικας, Θεσσαλονίκη, Τόμος Α, 1986, Τόμος Β, 1991.
- Courau S., Τα βασικά 'εργαλεία' του εκπαιδευτή ενηλίκων, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2000.
- Douglas T., Η επιβίωση στις ομάδες, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1997.
- Freire P., Πολιτιστική δράση για την κατάκτηση της ελευθερίας, Καστανιώτης, Αθήνα, 1977.
- Freire P., Η αγωγή του καταπιεσμένου, Ράππας, Αθήνα, 1977.
- Goleman D., Η συναισθηματική νοημοσύνη, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1996.
- Goleman D., Η συναισθηματική νοημοσύνη στο χώρο της εργασίας, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1999.
- Jarvis P., Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση: Θεωρία και Πράξη, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2004.
- Jaques D., Μάθηση σε ομάδες, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2003.
- Keegan D., Οι βασικές αρχές της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2001.
- Mager R. F., Διδακτικοί στόχοι και διδασκαλία, Αφοι Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη, 1985.
- Northedge A., Οδηγός του Σπουδαστή, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2001.
- Noye D., Piveteau J., Πρακτικός οδηγός του εκπαιδευτή, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2002 (2η έκδ.).
- Race Ph., Το εγχειρίδιο της ανοικτής εκπαίδευσης, Μεταίχμιο, Αθήνα, 1999.
- Race Ph., 500 πρακτικές συμβουλές για την ανοικτή και ευέλικτη εκπαίδευση, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2001.
- Rogers A., Η εκπαίδευση ενηλίκων, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2003 (2η έκδ.).
- Satir V., Ανθρώπινη Επικοινωνία, Δίοδος, Αθήνα, 1989.
- Waltzlawick, P., Η Γλώσσα της Αλλαγής, Κέδρος, Αθήνα, 1988.

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ancelin A., *Le jeu de role*, ESF, Paris, 1995.
- Bandura A., *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, N. J., 1977.
- Barjou B., *Savoir transmettre son expertise et son savoir-faire*, ESF, Paris, 1995.
- Barrier G., *La communication non verbale*, ESF, Paris, 1995.
- Bazin R., *Organiser les sessions de formation*, ESF, Paris, 1994.
- Belenky M., Clinchy B., Goldberger N., Tarule J., *Women's Ways of Knowing: The Development of Self, Voice and Mind*, Basic Books, New York, 1986.
- Bloom B. et al., *Handbook of Formative and Summative Evaluation of Student Learning*, McGraw-Hill, New York, 1971.
- Boud D., Miller N. (Eds), *Learning from Experience*, SHRE/Open University Press, Buckingham, 1993.
- Boud D. (Ed), *Developing Student Autonomy in Learning*, Kogan Page, London, 1988, 2nd ed.

- **Bourgeois E.**, *Apprentissage et formation des adultes*, PUF, Paris, 1996.
- **Boutinet J.P.**, *L'immaturité de la vie adulte*, PUF, Paris, 1998.
- **Boyatzis R., Cowen S., Kolb.D. & Associates (Eds)**, *Innovation in Professional Education: Steps on a Journey from Teaching to Learning*, Jossey-Bass, San Francisco, 1995.
- **Brookfield S.**, *Becoming a Critically Reflective Teacher*, Jossey-Bass, San Francisco, 1995.
- **Brookfield S.**, *Understanding and Facilitating Adult Learning*, Open University Press, Milton Keynes, 1986.
- **Candy P.**, *Self-direction for Lifelong Learning*, Jossey-Bass, San Francisco, 1991.
- **Cantor J.**, *Delivering Instruction to Adult Learners*, Wall and Emerson, Toronto, 2001.
- **Cartwright D., Zander A. (Eds)**, *Group Dynamics: Research and Theory*, Harper & Row, New York, 1968, 3rd ed.
- **CEDEFOP**, *Making Learning Visible*, Thessaloniki, 2000.
- **Coombs P. A., Ahmed M.**, *Attacking Rural Poverty: How Non-formal Education Can Help*, John Hopkins University Press, Baltimore, 1974.
- **Cross P.**, *Adults as Learners*, Jossey-Bass, San Francisco, 1981.
- **Douglas T.**, *A Handbook of Common Group Work Problems*, Routledge, London, 1997.
- **Edwards R., Raggatt P., Small N.**, *The Learning Society*, Routledge, London, 1996.
- **Edwards R., Hanson A., Raggatt P.**, *Boundaries of Adult Learning*, Routledge, London, 1996.
- **Edwards R., Raggatt P.**, *Adult Learners: Education and Training. Study Guide*, The Open University, 1996.
- **Eitington J.**, *The Winning Trainer*, Gulf Publishing Company, Houston, 1996.
- **Elias J., Merriam S.**, *Philosophical Foundations of Adult Education*, Krieger, Huntington, N.Y., 1980.
- **Ericson E.**, *Identity and the Life Cycle*, Norton, New York, 1980.
- **Fawbert F.**, *Using Video in Training*, Crown, U. K., 1987.
- **Forsyth, D. R.**, *Group Dynamics*, Wadsworth Publishing Company, Belmont, 1999 (3rd ed.)
- **Forsyth J. et al.**, *Preparing a Course*, Kogan Page, London, 1997.
- **Forsyth J. et al.**, *Planning a Course*, Kogan Page, London, 1999.
- **Freire P., Shor I.**, *A Pedagogy for Liberation*, Bergin and Carvey, Connecticut, USA, 1987.
- **Gillet J. Cl.**, *Formation à l'animation*, L' Harmattan, Paris, 1994.
- **Guillot J. F.**, *La formation au coeur de l'entreprise*, RETZ, Paris, 1996.
- **Hameline D.**, *Les objectifs pédagogiques*, ESF, Paris, 1998.
- **Holmberg B.**, *Theory and Practice of Distance Education*, Routledge, London, 1989.
- **Houle C.**, *Continuing Learning in the Professions*, San Francisco, Jossey-Bass, 1980.
- **Houle C.**, *The Literature of Adult Education*, Jossey-Bass, San Francisco, 1992.
- **Jarvis P.**, *Adult Learning in the Social Context*, Croom Helm, London, 1987.
- **Jarvis P.**, *Adult and Continuing Education: Theory and Practice*, Routledge, London, 2000 (5th ed.).

- Jarvis P., *The Sociology of Adult and Continuing Education*, Croom Helm, London, 1985.
- Kirkpatrick D., *Evaluating Training Programs*, Berrett-Koehler Publishers, S. Francisco, 1998.
- Knowles M., *The Adult Learner: A neglected species*, Gulf, Houston, 1990, 4th ed.
- Knowles M., *The making of an adult educator*, Jossey Bass, San Francisco, 1989.
- Knowles M., *Andragogy in Action*, Jossey-Bass, San Francisco, 1984.
- Knowles M., *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*, Cambridge Books, New Jersey, 1988.
- Knox A., *Helping Adults Learn*, Jossey-Bass, San Francisco, 1986.
- Knox A., *Adult Development and Learning*, Jossey-Bass, San Francisco, 1977.
- Knox A., *Helping Adults Learn*, Jossey-Bass, San Francisco, 1986.
- Kolb D., *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, NJ, 1984.
- Ladousse G.P., *Role Play*, Oxford University Press, Oxford, 1987.
- Lesne M., *Lire les pratiques de formation les adultes*, Edilic, Paris, 1987.
- Lesne M., *Le travail pedagogique en formation des adultes*, L' Harmattan, Paris, 1994.
- Luft J., *Group Processes: An Introduction to Group Dynamics*, Palo Alto, Ca: Mayfield, 1970, 2nd ed.
- Marc E., Garcia-Locqueneux J., *Guide des methodes et ptatiques en formation*, RETZ, Paris, 1995.
- Maslow A. H., *Motivation and Personality*, Harper and Row, New York, 1970.
- Merriam S. B., Caffarella R., *Learning in Adulthood*, Jossey-Bass, San Francisco, 1999.
- Mezirow J., *Transformative Dimensions of Adult Learning*, Jossey-Bass, San Francisco, 1991.
- Mezirow J. & Associates (Eds), *Fostering Critical Reflection in Adulthood*, Jossey-Bass, San Francisco, 1990.
- Morgan A., *Improving Your Students' Learning*, Kogan Page, London, 1995.
- Mucchielli R., *La dynamique des groupes*, ESF, Paris, 1995.
- Ollivier B., *Communiquer pour enseigner*, Hachette, Paris, 1992.
- Peretti A., *Encyclopedie de l' evaluation en formation et en education*, ESF, Paris, 1998.
- Rae L., *Assessing Trainer Effectiveness*, Gower, London, 1994.
- Rae L., *How to train the trainer*, McGraw-Hill, U.S.A., 1997.
- Rogers C., *Liberte pour appendre*, DUNOD, Paris, 1996.
- Rogers C., *Freedom to Learn for the 80's*, Merril-McMillan, N. York, 1983.
- Rogers J., *Adults Learning*, Open University Press, 1989, 3rd ed.
- Shor I., *Empowering Education*, The University of Chicago Press, Chicago, 1992.
- Silberman M., *Active Training*, Jossey-Bass, San Francisco, 1998.
- Smith P., *Group Processes and Personal Change*, Harper & Row, London, 1980.
- Smith R., *Learning How to Learn. Applied Theory for Adults*, Open University Press, 1988.

- **Smith R. (Ed)**, *Theory Building for Learning How to Learn*, Educational Studies Press, Chicago, 1988.
- **Tight M.**, *Key Concepts in Adult Education and Training*, Routledge, London, 1996.
- **Tight M. (ed)**, *Adult Learning and Education: Education for Adult*, The Open University Press, Croom Helm, 1983.
- **Titmus C. J. (ed)**, *Lifelong Education for Adults: An International Handbook*, Pergamon Press, 1985.
- **Toupin L.**, *De la formation au metier*, ESF, Paris, 1995.
- **Watzlawick P. κ.ά.**, *Une logique de la communication*, Seuil, Paris, 1972.
- **Williams E.**, *So... you want to teach adults?*, The Pippin Teachers Library, Ontario, 1996.
- **Wlodkowsky R.**, *Enhancing Adult Motivation to Learn*, Jossey-Bass, San Francisco, 1985.

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΛΕΤΗ

[Με αστερίσκο επισημαίνονται τα βιβλία που έχουν θεμελιώδη σημασία για όποιον επιθυμεί να μελετήσει συστηματικά τα ζητήματα της εκπαίδευσης ενηλίκων].

Brookfield S., *Understanding and Facilitating Adult Learning*, Open University Press, Milton Keynes, 1986.

Το βιβλίο αυτό εξετάζει με τρόπο διεισδυτικό τη σχέση εκπαιδευτών-εκπαιδευομένων ως ένα πεδίο που δίνει δυνατότητες προσωπικής ανάπτυξης, αλλά και χαρακτηρίζεται συχνά από εντάσεις, άγχος, αβεβαιότητα, διαπραγμάτευση. Το βιβλίο περιέχει πολλές εύγλωττες μελέτες περίπτωσης.

Courau S., *Τα βασικά 'εργαλεία' του εκπαιδευτή ενηλίκων*, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2000.

Πρόκειται για ένα μικρό και πολύ πρακτικό βιβλίο. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζονται τα θεωρητικά θεμέλια της εκπαίδευσης ενηλίκων (βασικές παιδαγωγικές τάσεις, ο τρόπος με τον οποίο μαθαίνουν οι ενήλικοι, οι εκπαιδευτικές τεχνικές, ο σχεδιασμός διδακτικών ενοτήτων, ο συντονισμός και η εμπύκωση της ομάδας εκπαιδευομένων). Στο δεύτερο μέρος περιέχονται ασκήσεις, που επιτρέπουν στον αναγνώστη να αυτοεκπαιδευτεί.

* **Freire P.**, *Η αγωγή του καταπιεσμένου*, Ράππας, Αθήνα, 1977.

Πρόκειται για το κλασικό βιβλίο του Freire, το οποίο πρέπει να διαβάσουν όλοι όσοι ενδιαφέρονται για τη θεωρία της εκπαίδευσης ενηλίκων. Συνοψίζει τη βασική του θέση, σύμφωνα με την οποία η εκπαίδευση αποτελεί μέσο εξανθρωπισμού του κόσμου. Επίσης, περιλαμβάνει την πολύ γνωστή ανάλυσή του σχετικά με τους δύο τύπους εκπαίδευσης: την "αποταμιευτική" και την εκπαίδευση μέσω επίλυσης προβλημάτων.

Freire P., Shor I., *A Pedagogy for Liberation*, Bergin and Carvey, Connecticut, USA, 1987.

Ο Freire και ο Shor, με βάση τις εμπειρίες τους, δείχνουν σε αυτό το βιβλίο-απομαγνητοφωνημένο διάλογο των δύο τους, τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτές ενηλίκων μπορούν να συμβάλλουν ώστε οι εκπαιδευόμενοι να σκέφτονται κριτικά για τον εαυτό τους, για την ίδια τους την εκπαίδευση, αλλά και για τον κόσμο που τους περιβάλλει.

* **Goleman D.**, *Η συναισθηματική νοημοσύνη*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 1996.

Με αφετηρία πρωτοποριακές έρευνες γύρω από τη λειτουργία του εγκεφάλου και τη συμπεριφορά, ο Goleman προσδιορίζει τους παράγοντες που μας κάνουν να πετυχαίνουμε ή να αποτυγχάνουμε στη ζωή μας. Αυτοί οι παράγοντες συνθέτουν μια εντελώς διαφορετική ευφυΐα από

το I.Q., που είναι η συναισθηματική νοημοσύνη. Αυτή περιλαμβάνει την αυτεπίγνωση, το ζήλο, την αυτοενεργopoίηση, την ενσυναίσθηση και την κοινωνική προσαρμοστικότητα.

Holmberg B., *Theory and Practice of Distance Education*, Routledge, London, 1989.

Πρόκειται για μια εξαιρετική εισαγωγή σε πολλά ζητήματα της εκπαίδευσης από απόσταση, γραμμένη από έναν από τους θεμελιωτές του πεδίου αυτού. Είναι πρακτικό και προσφέρει στον αναγνώστη τη δυνατότητα να γνωρίσει την προσπάθεια του Holmberg να προσεγγίσει την εκπαίδευση από απόσταση ως μια αμφίδρομη διαπροσωπική επικοινωνία.

* **Houle C.**, *Continuing Learning in the Professions*, San Francisco, Jossey-Bass, 1980.

Αυτό το βιβλίο απέκτησε μεγάλη σημασία στο πεδίο της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης ως θεμελιώδες έργο. Δεν αναφέρεται μόνο σε θεωρητικά ζητήματα, αλλά επεκτείνεται και στην εφαρμογή της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης στα διάφορα επαγγέλματα. Ο Houle είναι ένας από τους πρώτους θεωρητικούς της εκπαίδευσης ενηλίκων στην Αμερική, και αξίζει οι εκπαιδευτές στα διάφορα επαγγέλματα να είναι ενήμεροι όσον αφορά τις ιδέες που πρεσβεύει.

Jarvis P., *Adult Learning in the Social Context*, Croom Helm, London, 1987.

Το βιβλίο περιέχει μια πλήρη αναφορά στις θεωρίες της μάθησης. Ταυτόχρονα επικεντρώνεται στις κοινωνικές συνιστώσες που επηρεάζουν τον τρόπο πρόσβασης των ενηλίκων στην εκπαίδευση.

* **Jarvis P.**, *Συνεχιζόμενη Εκπαίδευση και Κατάρτιση: Θεωρία και Πράξη, Μεταίχιμο, Αθήνα, 2004*

Πρόκειται για ένα σημαντικό βιβλίο, που παρουσιάζει με πληρότητα το θεωρητικό πλαίσιο και τις μεθοδολογικές αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων, το έργο των θεμελιωτών της, τη μεθοδολογία της εκπαίδευσης εκπαιδευτών, τη σχέση της εκπαίδευσης ενηλίκων με την εκπαίδευση από απόσταση.

Keegan D., *Οι βασικές αρχές της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, Μεταίχιμο, Αθήνα, 2001.*

Πρόκειται για μια κατανοητή εισαγωγή στα θεωρητικά ζητήματα της εκπαίδευσης από απόσταση. Εισάγει τους αναγνώστες στη σκέψη και στο έργο των κύριων μελετητών αυτού του πεδίου. Επιπλέον, το βιβλίο περιλαμβάνει συγκεκριμένες αναφορές για το σχεδιασμό συστημάτων εκπαίδευσης από απόσταση.

Knowles M., *The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy*, Cambridge Books, New Jersey, 1988.

Πρόκειται για ένα ογκώδες βιβλίο, στο οποίο ο Knowles προσφέρει έναν οδηγό στη θεωρία και πρακτική της εκπαίδευσης ενηλίκων. Ο Knowles είναι πολυγραφότατος συγγραφέας, και αυτό το βιβλίο περιλαμβάνει πολλές από τις ώριμες ιδέες του. Αυτή η έκδοση είναι σημαντική, αφού περιέχει την απάντησή του στη διαμάχη "Ανδραγωγικής"- "Παιδαγωγικής", η οποία ξεκίνησε με την πρώτη έκδοση αυτού του βιβλίου, που έγινε στις αρχές του '70.

* **Knowles M.**, *The Adult Learner: A neglected species*, Gulf, Houston, 1990, 4th ed.

Το βιβλίο συμπυκνώνει με τρόπο εύγλωττο τις απόψεις του Knowles για τη θεωρία και τη μεθοδολογία της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Knox A., *Adult Development and Learning*, Jossey-Bass, San Francisco, 1977.

Πρόκειται για μια εκτεταμένη μελέτη, μεγάλο μέρος της οποίας είναι αφιερωμένη στον ενήλικο, στην ανάπτυξή του και στη θέση του στον ευρύτερο κόσμο. Παρά το μέγεθός του και την έκταση των αναφορών του, είναι βιβλίο που διαβάζεται σχετικά εύκολα.

Kolb D., *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*, Prentice Hall, Englewood Cliffs, NJ, 1984.

Αυτό το βιβλίο συνθέτει πολλές από τις σκέψεις του Kolb, και περιέχει μια πλήρη αναφορά στη θεωρία του για τον "Κύκλο της Μάθησης", καθώς και για την έρευνά του αναφορικά με τους τρόπους μάθησης.

* **Merriam S. B., Caffarella R.**, *Learning in Adulthood*, Jossey-Bass, San Francisco, 1999.

Το βιβλίο αποτελεί τον πιο πλήρη ίσως "οδηγό" στη βιβλιογραφία και στα ερευνητικά δεδομένα της εκπαίδευσης ενηλίκων, κάτω από την αμερικανική οπτική γωνία. Είναι εύληπτο, και παρέχει μια πολύ υποβοηθητική εισαγωγή για όσους θα ήθελαν να γνωρίσουν τις εξελίξεις στο πεδίο αυτό.

Noye D., Piveteau J., *Πρακτικός οδηγός του εκπαιδευτή, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2002 (2η έκδ.)*.

Πολύ χρήσιμο "εργαλείο" για τους εκπαιδευτές ενηλίκων, αναφέρεται με πρακτικό τρόπο σε όλες τις διαστάσεις του έργου τους (σχεδιασμός προγραμμάτων, σχέση εκπαιδευτών-εκπαιδευομένων, εκπαιδευτικές τεχνικές, ενδοεπιχειρησιακή κατάρτιση κ.ά.). Θεωρείται κλασικό στη γαλλική βιβλιογραφία.

* **Race Ph.**, *500 πρακτικές συμβουλές για την ανοικτή και ευέλικτη εκπαίδευση, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2001*.

Το βιβλίο απευθύνεται σε όσους οργανώνουν προγράμματα εκπαίδευσης από απόσταση. Περιέχει πρακτικές οδηγίες που αφορούν τη διαμόρφωση διδακτικού υλικού, την επικοινωνία εκπαιδευτών-εκπαιδευομένων, τη χρήση της τεχνολογίας της πληροφορίας, την αξιολόγηση των προγραμμάτων.

* **Race Ph.**, *Το εγχειρίδιο της ανοικτής εκπαίδευσης, Μεταίχμιο, Αθήνα, 1999*.

Πρόκειται για ένα κλασικό βιβλίο με μεγάλη διεθνή απήχηση. Καλύπτει όλα τα βασικά ζητήματα της εκπαίδευσης από απόσταση: σχεδιασμό προγραμμάτων, διαμόρφωση διδακτικού υλικού, αξιολόγηση των εργασιών των εκπαιδευομένων, διεξαγωγή εκπαιδευτικών συναντήσεων, ρόλος του εκπαιδευτή-συμβούλου, σχέση της εκπαίδευσης από απόσταση με τη συμβατική εκπαίδευση.

* **Rogers A.**, *Η εκπαίδευση ενηλίκων, Μεταίχμιο, Αθήνα, 2003 (2η έκδ.)*.

Ένα από τα καλύτερα βιβλία που έχουν γραφτεί για την εκπαίδευση ενηλίκων. Καλύπτει τόσο τα θεωρητικά ζητήματα, γύρω από τις θεωρίες και τις αρχές μάθησης, όσο και τα πρακτικά, γύρω από τις μεθόδους εκπαίδευσης, το σχεδιασμό προγραμμάτων και την αξιολόγηση.

* **Rogers C.**, *Freedom to Learn for the 80's*, Merril-McMillan, N. York, 1983.

Πρόκειται για μια αναθεώρηση του βιβλίου του συγγραφέα Freedom to Learn, στο οποίο παρουσιάζει τις ιδέες του γύρω από τη βιωματική μάθηση. Η πρωτότυπη έκδοση θεωρείται κλασική, ενώ η παρούσα περιέχει έναν σημαντικό εμπλουτισμό των ιδεών του επάνω στην υποκίνηση του ενδιαφέροντος για μάθηση, καθώς και επάνω στις βασικές αρχές της εκπαίδευσης ενηλίκων.

Rogers J., *Adults Learning*, Open University Press, 1989, 3rd ed.

Πρόκειται για το πρώτο βιβλίο που γράφτηκε ειδικά για εκπαιδευτές ενηλίκων και εξετάζει τα διάφορα προβλήματα που συναντούν όσοι/όσες συνεχίζουν να εκπαιδεύονται. Απευθύνεται σε εκπαιδευτές που δεν έχουν εμπειρία και είναι γραμμένο με απλό και παραστατικό τρόπο. Χαρακτηριστικό είναι ότι περιέχει πολλά παραδείγματα και αυθεντικές απόψεις των εκπαιδευομένων: ποιοι είναι, γιατί συνεχίζουν να εκπαιδεύονται, γιατί εγκαταλείπουν τις σπουδές, πώς αντιδρούν απέναντι στους διαφορετικούς τρόπους διδασκαλίας.

Satir V., *Ανθρώπινη Επικοινωνία, Δίοδος, Αθήνα, 1989.*

Πρόκειται για ένα μικρό, αλλά σημαντικό βιβλίο μιας από τις κορυφαίες ψυχολόγους του 20ου αιώνα, που διαβάζεται εύκολα. Αναφέρεται στην ανάπτυξη των διαπροσωπικών σχέσεων και στην αντιμετώπιση των εμποδίων που προκύπτουν.

Silberman M., *Active Training, Jossey-Bass, San Francisco, 1998.*

Πρόκειται για ένα πολύ χρήσιμο εγχειρίδιο, που περιέχει πλήθος παραδειγμάτων ενεργητικών εκπαιδευτικών τεχνικών.

* **Titmus C. J. (ed)**, *Lifelong Education for Adults: An International Handbook, Pergamon Press, 1985.*

Πρόκειται για ένα σημαντικό βιβλίο, που περιλαμβάνει 128 άρθρα γύρω από διάφορες όψεις της δια βίου εκπαίδευσης. Κάθε κεφάλαιο είναι γραμμένο από έναν αναγνωρισμένο θεωρητικό του πεδίου και προσφέρει μια εισαγωγή στο χώρο της εκπαίδευσης ενηλίκων. Το βιβλίο δίνει συνολικά μια πολύτιμη εικόνα αυτού του χώρου.

